

BÜLLETÄÄN

K. 1971

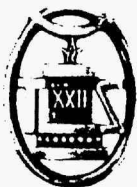
EESTI ÕPETAJATE KESKÜHINGU
HÄÄLEKANDJA

Eesti Õpetajate Kesküingu
häälekandja

BÜLLETÄÄN

Nr. 38

Bulletin of the Estonian Teachers Association in exile

Stockholm 1990

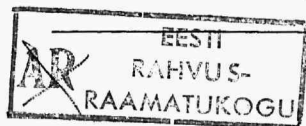
S I S U K O R D

Montreali Eesti Täienduskool 40-aastane – Hilja Teose	3
Uudis- ja moesõnadest – Paul Laan	5
Eesti koolide tööpõllult Ühendriikides – Gaston O. Randvee	12
Kooliprobleeme kasvatuspäevalt Stockholmis – Juhan Kokla	14
Eesti õpetajate ja noorteuhtide kursus Rootsis – Edith Kotka-Nyman	17
Kuidas äratada noortes kirjandushuvi – Helga Nõu	18
Kõik algab koolist! – Mare Aadli	21
Stockholmi Kooli õpetajate reis Tallinna – Mare Aadli	23
Stockholmi Eesti Koolist – Richard Norvell	25
Mis toimub Toronto eesti koolides – Intervjuu ees A. T.	27
Ainulaadne eesti täienduskool Calgarys	32
Peetri koguduse pühapäevakool Torontos 40 a. – P. R.	32
„Eesti isamaalisi laule” – Enn Saluveer	33
IFTA kongress 1989. a. – Enn Saluveer	34
Joonistamise õpetusest – Olev Mikiver	36
Toronto Eesti Täienduskoolide 40. aastapäeva juubel	40
Enn Saluveer 80-aastane	41
Lundi Täienduskool õppereisil pealinnas	43
Stockholmi Eesti Lasteaed	44
I kõrgastme lend Stockholmi Eesti Koolist	45
Eesti Komitee Rootsis 1990. a. auhind	46
Raamatud, mis on saadaval	46

„Bülletääni” toimetuse: Henno Kirikmäe (*ansvarig utgivare*), Udo Juuno, Paul Laan, Heinrich Mark, Edgar Marten, Tiiu Nurk, Marje Tui-Lund

Eesti Õpetajate Keskühingu ja „Bülletääni” toimetuse ja talituse aadress:

Estniska Skolan
Svartmangatan 20–22
S–111 29 Stockholm
S w e d e n

Printed in Sweden
Repro Print AB, Stockholm 1990

MONTREALI EESTI TÄIENDUSKOOL 40-AASTANE

Montreali Eesti Täienduskool tähistas oma neljakümnendat aastapäeva 21. oktoobril 1989 aktuse ja koosviibimisega. Aktuse kava muusikalise ja sõnalise osa täitjad olid peamiselt kooli vilistlased. Aktusekõnelejaks oli endine õpilane, praegune Toronto Eesti Seltsi esimees Toomas Merilo. Kohal viibis ka kooli kauaaegne juhataja Karl Vaikla, kes pidas avapalvuse ja tõi tervitusi koolile.

Montreali Eesti Täienduskool alustas tegevust 1949. a. sügisel. Asutamiskuupäevaks on 9. oktoober, seega 15 päeva varem, kui asutati Toronto Eesti Täienduskool. Selleks ajaks oli Montreali jõudnud küllalt suur arv eestlasi, et alust panna oma kogudusele ja selle järel ka koolile. Kooli asutajaks oli Jaani koguduse õpetaja, praegune piiskop Karl Raudsepp. Kooliga liitusid esimeste õpetajatena Hella Leivat ja Harald Teder. Töö toimus pühapäevakoolis ja paralleelselt ka täienduskoolis, kus hakati õpetama eesti keelt, ajalugu, maateadust ja laulmist.

Esimestel aastatel ei olnud koolil kindlaid ruume, kasutati Saksa kiriku saali või kohalikult algkoolilt üüritud ruume. 1954. a., kui Jaani kogudus oma kiriku muretses, asus täienduskool kiriku seltskondlikkudesse ruumidesse, kus töötab tänaseni. Ruumid on antud koolile kasutamiseks tasuta Jaani koguduse poolt.

Montreali Eesti Täienduskooli õppetöö toimub igal teisel pühapäeval 2,5–3 tundi; kooliaasta algab septembri lõpul/oktoobri algul ja lõpeb mais emadepäeva ja kooli lõpuaktusega.

Täienduskooli õppeaineteks on eesti keel – suuline ja kirjalik – usuõpetus ning laulmine. V ja VI klassis lisanduvad maateadus ja ajalugu ning kui aeg lubab, ka kirjandus. Usuõpetus võeti õppekavasse mõned aastad tagasi, kui pühapäevakool lõpetas oma tegevuse. Tavalises tunniplaanis on ette nähtud pool tundi usuõpetust, poolteist tundi eesti keelt (selles ka maateadus/ajalugu V ja VI klassis) ja pool tundi laulmist.

Õpilaste vanus täienduskoolis on 7–13 aastat; õpilaste arv on kõikunud 69 ja 6 õpilase vahel. Madalseisus oli süüdi Quebec'i provintsi poliitiline olukord, mis viis ära palju perekondi. Et kooli tegevust mitte lõpetada, alustasime 1977. a. nn. eriklassiga, kus õpivad lapsed, kes ei valda eesti keelt.

1985. aastal alustas kooli juures tegevust lasteaia klass 3–6 aasta vanustele lastele. Lasteaia töökavade väljatöötajaiks olid noored õpetajad, endised kooli kasvandikud Tiiu Põldma ja Katrin Heyduck.

Käesoleval õppeaastal on lasteaia klassis 9 last, nendest umbes pooled sega-abielludest ja nad ei räägi eesti keelt. Vanemates klassides on õpilasi 6, seega kokku 15 õpilast. Lasteaia õpetajaks on tänava Christina Rasmussen, keda abistavad lastevanemad (tavaliselt 2–3). Täienduskoolis õpetavad Reet Kall ja

Montreali Eesti Täienduskool 1988. a. emadepäeval. Taga vasakult õpetajad Tiitu Põldma, Katrin Heyduck ja Hilja Teose. Pildil 12 õpilast, 2 õpilast puudub.

Hilja Teose ning usuõpetust annab koguduse õpetaja Heino Laaneots.

Täienduskooli vanemates klassides on eriti tähtis osa kodutöödel. Õpetaja valmistab ette ja annab õpilastele tööülesanded kolmeks erinevaks nädalapäevaks kahe nädala jooksul. See süsteem, mille eelmine koolijuhataja Karl Vaikla välja töötas, on andnud väga häid tulemusi. Lühikese õppeaja tõttu oleks muidu võimatu rahuldavalt edasi jõuda.

Peale korralise õppetöö korraldab täienduskool igal aastal laste jõulupuu ja emadepäeva aktuse. Eeskava täidavad enamuses oma õpilased, aga sageli esinevad muusikaliste paladega ka külalised, s.o. need lapsed, kes mingisugustel põhjustel täienduskoolis ei käi.

Varematel aastatel, kui õpilaste arv oli suurem, esineti koolikooriga kirikus jõuluõhtu ja emadepäeva jumalateenistustel. Samuti oli paljudel aastatel oodatud ürituseks traditsiooniline kooli kevadpidu. Eeskavas oli tavaliselt mitmesuguseid üksikesinemisi, koorilaulu jne., aga kindlasti ka K. Vaikla kirjutatud ja lavastatud näidend, millest kõik õpilased osa võtsid. Kui täienduskooli õpilas-

te arv vähenes, tehti mitmel aastal ühiseid noortepidusid skautide ja gaididega. Noortejuhi Endel Rubergi Torontosse kolimisega lõpetasid tegevuse Montreali skaudid ja gaidid ning sellega lõppesid ka toredad kevadpeod.

Montreali Eesti Täienduskooli majandab Täienduskooli Komitee. See kolmeliikmeline komitee valitakse kord aastas toimival lastevanemate koosolekul. Sissetulekuid saadi kaua aega peamiselt õppemaksudest, Montreali eesti organisatsioonide toetustest ja kooli kevadpeost. Alates 1977. aastast on MET saanud föderaalvalitsuse toetust 55 dollarit õpilase kohta. Selle toetuse aluseks on nn. mitmekultuurilise programm, kus on ette nähtud toetused etnilistele täienduskoolidele. Torontos asuv Eesti Sihtkapital Kanadas on kooli toetanud mitmel korral. Viimane toetus, 1 000 dollarit, saabus kooli 40. aastapäevaks ja oli tunnustuseks tehtud tööle.

Käesoleval aastal on Täienduskooli Komitee esimeheks Anne Altosaar, kes juba viiendat aastat juhib komitee tööd.

Montreali Eesti Täienduskooli juhatajateks on olnud Irene Ervart, Hilja Hiielo, Anton Pindam, Karl Vaikla ja alates 1975. aastast Hilja Teose. Aastate jooksul on õpetajateks olnud veel peale eespoolmainitute A. Peterson, A. Müllerbeck, V. Naelapea, Udo Riga ja Helle Vaus. Eriti tuleks esile tõsta õpetajate Alice Rubergi ja Mari Aseri pikaajalist ja armastusega tehtud tööd. Juubeliaastal tähistas allakirjutanu 25-aastast tegevust kooli juures.

Montreali Eesti Täienduskooli Põhikirjast loeme, et kooli eesmärgiks on täiendada eesti laste teadmisi emakeele, kodumaa tundmise ja Eesti ajaloo alal ning kaasa aidata eestluse säilitamises. Seda ülesannet on Montreali Eesti Täienduskool tõsiselt võtnud 40 aasta jooksul. Kool võib rahuldustundega mõelda kõikidele nendele eesti noortele, kes siin õpetust saanud ja siit kaasa viinud asendamatu väärtusi.

Hilja Teose, Montreal, Kanada

UUDIS- JA MOESÕNADEST

Kui meie praegusajal räägime uuendusnähtustest eesti kirjakeeles, siis mõtleme eelkõige sõnavarale. Sõnavara täiendamine ja osaline muutumine toimub aeg-ajalt igal pool. Pidevalt tekib uusi mõisteid, mis vajavad keeleliseks suhtlemiseks uusi sõnu. Nii on ka eesti keel arenenud eriti käesoleva sajandi esimestel kümnenditel, rikastunud uute vormide ja sõnade poolest ja muutunud meie arvates paremaks, kui ta oli sajandi alguses. Järgnevad 40- ja 50-ndad aastad tähistavad ka keelearengus seisakut. Alles viimastel aastakümnetel on N. Eestis emakeele hooldamist venestusohule trotsiks agaruse ja armastusega jätkatud. Ka palju uusi sõnu on loodud ja osa neist kasutusele võetud nii uute kui vanade mõistete jaoks. Kuigi üks ja teine uudissõna või ka muudatus gram-

matika reeglistikus võib olla vaieldav, on juba keelehoole iseenesest valitsevates oludes suure väärtusega ja hädavajalik.

Vaatleme lähemalt mõnda uudis- ja moesõna, mis on välismaalgi ilmuvas ajakirjanduses muutunud igapäevaseks ja mida kodumaal kuigi uueks enam ei peetagi.

Pikad sõnad. a v a l i k u s t a m a

Sõna on tulnud üldisemalt kasutusele *glasnosti* perioodil. Ta on nagu oodanud oma õiget aega, kuigi antakse juba ÕS-is 1960 tähenduses *avalikuks tegema*. Võrreldes, kumb lause kõlab paremini: Salajased dokumendid *tehti avalikuks*. Või: Salajased dokumendid *avalikustati*. Muidugi esimene!

Hoolimata kõigest, mida moodsam variant oma positiivses funktsioonis võib väljendada, kõlab ta kõrvale väga pikk-pikalt. Me pääseme küll kahe sõnalise verbist, kuid saame juurde rodu üksteise otsa jooksvaid lühikesi silbikesi, millest eesti keel on rikas niigi. Ise harjume kiiresti ja kiidame aina edasi oma keele ilu. Väline kõrv registreerib aga kohe . . . Samalaadselt võiksime siis ju moodustada *ilmalikustama* (ilmalikuks tegema, muutma, sekulariseerima), *kasulikustama* (kasulikuks tegema, muutma), *vajalikustama* (vajalikuks tegema) jne. Meenuvad J. V. Veski poolt liite *-ta* abil loodud verbid *relvistustama* (ka *irdrelvastama*, relvituks tegema, desarmeerima) ja *värvitustama* (värvituks tegema).

Aastate jooksul on suurenenud tendents eesti keeles kasutusele võtta ka pikki liitverbe, kus abisõna ja verb kirjutatakse kõikides vormides kokku. Põhimõtteliselt pole nende vastu midagi, miinuseks on vaid liigne pikkus. Niisugused verbid on näit. *autasustama*, *esilinastuma*, *heakorrastama*, *iluuisutama*, *järevalmima*, *kuumsuitsutama*, *sajakordistuma*, *võidurõõmutsema* jne. — Võidurõõmutsesime vahetpidamata.

Ka teiste sõnaliikide puhul on pikkadeks sõnadeks kokkukirjutamise tendents suurenenud. Eelistatakse liitsõnu ja sidekriipsu ärajätmist seal, kus võiks rakendada nõuannet: lahku, või sidekriipsuga, kui sõnaühend oleks liiga pikk. Kuid järgides rangelt kokkukirjutamise reegleid, saame mõnikord kentsakaid tulemusi: *kauglaskesuurtükk*, *üheinimesevoodi*, *ülehelikiiruslennuk*, *perekon-naiseisumetnik*, *võidusõidumootorras*, *mittevahelesegamispoliitika*, *põlevkivituhkgaasbetoonpaneel*.

Pärast sõda kehtestati reegel, et sidekriipsu ei tule kasutada geograafilistest nimedest tuletatud *lane*-lõpulistest omadussõnades. Varem: *lõuna-eurooplane*, nüüd: *lõunaeurooplane* (kuid siiski: *Lõuna-Euroopa*) jne. Eriti pikki ühendeid võivad moodustada *ne-* ja *line-*lõpulisel omadussõnad koos arvsõnadega: *üheksateistkümnenaastane*, *kaheajaprotsendiline*, *kaheksateistkümnegraadiline*.

Esitatud näited panevad meie *kokku-* ja *lahkukirjutamisoskuse* proovile.

Kõla poolest võivad kõrvale häirivad olla verbid tüübist *värvitustama* ja *avalikustama*. Kasutades ühendverbi *avalikuks tegema* ei jää silpidest nii lohisevat muljet, kui lihtverbi puhul, eriti kuna verbi ja käändsõna vahele satub tihti teisi sõnu: Tuntud saladus *tehti* alles nüüd *avalikuks*. Vrd.: Tuntud saladus *avalikustati* alles nüüd.

Kuid *avalikustama* on muutunud sedavõrd tavaliseks sõnaks, et temast oleks praegu juba raske loobuda. Kahju, kui ta *avalikuks tegema* täiesti välja tõrjub. Sõna kuulub praegusele erakordsele ajajärgule iseloomulikku sõnavara ning küllap talle jääbki eelkõige eriline ja oludega seotud tähendusvarjund.

o s a l e m a

Verb *osalema* tähendab ÕS-i järgi *osa võtma, kaastegev olema*. Üliõpilastel soovitatatakse *osaleda* ETSR-i auhinnatööde võistluses. Koosolekul oli vähe *osalejaid*.

osalema nõuab seesütlevat või alalütlevat käänat. Eesti ajakirjanduses Rootsis, kus seda sõna kasutatakse nüüd ohtrasti, on mõned autorid aga eksinud reegli vastu, ilmselt arvates, et *osalema*, nagu *osa võtma*, nõuab seestütlevat käänat. Kahjuks ei saanud ma sellest kongressist *osaleda* (Eesti Päevaleht 29.7.1987). Ühe pildi all seisab: „Kongressi *osalejad* . . .” (EP 27.4.1988).

Siinkirjutajal pole võimalik kindlaks teha, millal, miks ja kelle poolt *osalema* üldisemalt kasutusele võeti. Ühed andmed ütlevad, et verb esines Tartu loodusteadlaste töödes juba enne sõda, tuli aga üldkasutusele 1960-ndate aastate lõpul. ÕS 1960 annab ainsa märksõnana *osalema* ning sulgudes seletuse *osa võtma*. Kuid nii hilja kui a. 1975 esitab E. Kibbermanni jt. „Saksa-eesti sõnaraamat” verbile *teilnehmen* ainukese vastena *osa võtma*. ÕS-ist (viimane aastast 1976) pole kadunud ühendverbi muud vormid, nagu *osaline*, *osavõtja*, *osavõtt*, *osavõtmatu*, *osavõtumaks* jne. Mõnestki neist vormidest oleks raske ja tarbetu tuletada uusi sõnu *osalema* abil. Ja mida me sellega võidaksime? – *osaleja* – *osaline*, *osavõtja*, igas sõnas võrdselt neli silpi, kuid *osalemine* – *osavõtt*, viis, ja kolm silpi esimese kahjuks! Ja kuidas kõlaks: *osalematu* või *osalemismaks* pro *osavõtumaks*?

Pikad ja lohisevad on ka vormid *osalemisele*, *osalemiseta*, *osalemisega*. Kuus lühikest silpi üksteise järel kostavad kõrvale selge iludusveana. Aitab neist, mis juba on! Ka väike tähendusvarjund tundub eraldavat uut sõna vanast. *osa võtma* väljendaks nagu aktiivsemat tegevust kui *osalema*. (Sellele nüansile on varem tähelepanu juhtinud K. M. Gorshkow artiklis „Keel ja keele solkimine”. EP 17.8.1983.)

Uue sõna eeliseks on, et me pääseme kõhklusest, kas kirjutada *osa* ja *võtma* verbi teistes vormides kokku või lahku. Tuleb siiski mõõnda, et meil nüüd ühendverbi kõrval on olemas ka samatähenduslik lihtverb.

Praegu aga näib, et *osalema* on saanud moesõnaks ning on kirjakeelest välja

tõrjumasa vana ühendverbi. Miks hülgame armsa hea sõna? Vahelduse mõttes võiks ju kasutada mõlemaid, sest *osa võtma* eksisteerib tegelikult meie sõnavaras edasi. Nii teeb seda näiteks eesti keele professor Tartu ülikoolis Huno Rätsep ühes ja samas artiklis: „Seetõttu langes tema õlgadele küllalt aeganõudev kohustus *osa võtta* kümnete komisjonide ja komiteede tööst. . .”. Ja järgmises lõigus: „Juba raskelt haigena *osales* ta 1987. a. sügisel Urho Kekkoneni mälestussamba avamisel”. („Akadeemik Lauri Posti elutööst”. – „Keel ja Kirjandus” 1988, nr. 9, lk. 567.) Kuid meil välismaalgi on *osalema* läinud suuresti moodi ja trügib tihti isegi sinna, kuhu ta ei sobi: „Järjekordne klaveritrio kontsert toimub Eesti Majas. . . Osalevad Elisabeth Uhr, klaver; Alfred Pisuke, viiul. . .” (EP 28.3.1990). Solistid meie kontsertidel enam ei *esine*, nad *osalevad*.

k o r r u s

Saadud andmetel esines sõna *korrus* tähenduses *majakord* üksikutel juhtudel juba iseseisvusaja lõpul, algselt Tallinna Tehnikaülikooli ringkonnades. J. V. Veski istutas selle eesti keelde soome keelest, kus *majakorra* vasteks on *kerros*, gen. *kerroksen*. Üldisemale kasutusele tuli sõna Nõukogude okupatsiooni ajal. Juba „Väike õigekeelsuse sõnaraamat” a-st 1953 annab ainult sõna *korrus*, kuna *kord* ei tähenda enam majakorda. Sõna on eesti keeles nii kiiresti kodunenud, et teda uueks sõnaks ei peetagi ega leidu teda uemate sõnade ülevaadetes. Miks hakati *korrust* äkki laialdaselt kasutama ja kinnitati ka ametlikult ainuõigeks? Asjaolu, et *kord* evib mitu tähendust, pole ju seganud mõistest arusaamist. Ilmne on, et rahvale uus pikem sõna nüüd hiljem meeldis, kuigi ei meeldinud varem. Rootsisis elanud keeleteadlane Valter Tauli oli *korruse* suhtes kriitiline, pidades seda kohmakamaks. Mõnes vormis tuleb tarbetult mitu silpi juurde: *kahekorruseline* maja pro *kahekordne*, kolm silpi rohkem („Mana” 1963, lk. 245). Toome pikema näite: *Kahekorruselisele* majale (pro *-kordsele*) ehitati peale veel üks *korrus*. Hääldusel täriseb kõrvus ilmatu rida lühikesi silpe. Tauli pidas paremaks Joh. Aaviku poolt kunstlikult loodud sõna *vook*. – Klubiruumid asusid teises *voogas*. Lähtudes lühemusprintsibist ühinen Tauli seisukohaga.

Kuid *korrus* on nüüd juba juurdunud eesti sõnavaras.

Uut sõna pole siiski enam võimalik ära kaotada. N. Eestis sündinud gene ratsioon ei tea *korrast* majakorra tähenduses midagi. Ta satub sõnale alles eesti vanemat või ka eksiilkirjandust lugedes. Eesti eksiilajakirjanduses on sõna hakanud kodunema. Kõnekeeles aga eelistavad paljud meist jätkuvalt *kord*’a.

t a i e, t a i e s

Johannes Aavikule oli tema keeleloomingus ilupõhimõte üks tähtsamaid. Võiksime ju väita, et ilu tajumine ka keeles on subjektiivne ja seetõttu on selle

definiitsioonid erinevad. Enamik inimesi on vast siiski ühel arvamisel, et keele ilu määrab kõigepealt selle kõla. Uute sõnade ja vormide loomisel on tähtis kaaluda nende otstarbekust, kuid arvestada ka nende kõlavust. Üks ja teine uuem sõna ei meeldi meile kas liigse pikkuse või häälikukombinatsioonide poolest ja me püüame selle kasutamist vältida, kuigi sõna on üldkeeles üsnagi levinud. Ka siin mängib muidugi subjektiivne maitse (ja kehv stiilitunne) oma osa. Valisin alljärgnevaks välja paar iseloomulikku näidet.

Juba iseseisvusajal võeti ja kohandati eesti keelde ning õigekeelsussõnaraamatuisse soome sõna *taide*, gen. *taiteen* tähenduses kunst, eestipärase kujuga *taie*, gen. *taide*. Laen toimus luuletaja Villem Ridala vahendusel. „Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatus” esineb ka *taid*, gen. *taiu* tähenduses *oskus*, sellest *taidma* (ma *taian*) – oskama (vrd. soome k. *taitaa* – osata), *taie* – kunst, *taideline* – kunstiline, *taidur* – (osav) kunstnik, virtuoos. Praegune ÕS 1976 annab *taidlema* tähenduses *kunstilist isetegevust harrastama* (sellest *taidleja*, *taidlus*, *taidluskoor* – *isetegevuskoos* jne.).

taie pole niisiis enam kuigi uus sõna, kuid esitatakse N. Eestis ilmunud uusi sõnu tutvustavais sõnastikes. Tõsi küll, *taie* ja selle tüvest moodustatud vormid pole tulnud üldkasutusele. *kunst* on rahvusvahelise sõnana keeles kindlalt juurdunud. *taide* kasutamine tundub võõras ja mitmed keelemehed peavadki seda liigse purismi väljendiks. Või kuidas kõlavad teile ühendid: *ehitustaie*, *filmitaie*, *helitaie*, *kokataie*, *kõnetaie*, *näitetaie*, *raidtaie*, *taidelooline*, *taideteadus*, *taidenäitus*, *taidevool*? (Minu mõte läheb assotsiatiivselt sõnale *tajuma*.) Võib-olla harjume, kui neid sõnu pidevalt kasutame. Ja ei saa eitada, et mõnede vormides kõlab *taie* ilukeelselt.

Selle luulelise kõlavarjundi hävitame aga kohe, kui sõna lõppu lisame täheke *s*, saades siis vormi *taies*, gen. *taiese*. Tuletis ongi juba loodud ja esimest korda heaks kiidetud ÕS-is 1976 tähendusega *kunstiteos*. – Näitusele oli välja pandud kuulsate kunstnike (*taidurite*?) *taieseid*. Imeteldi kaunist *taiest*. Näib, et *taiesele* on antud eelkõige kujutavasse kunsti kuuluva teose tähendus (võib-olla mitte siis *kokataies*, *helitaies*. . . ?).

Nagu öeldud, ei ole *taie* ega ka *taies* jõudnud veel suuremat populaarsust omandada. Kuid mõned meie kirjamehed siingi eelistavad millegipärast *taiest kunstile*.

t e a v e

Uuele sõnale *teave* (II välde), gen. *teabe* (III välde) antakse ÕS-is 1976 mitmesõnaline seletus: „teadasaamisväärne, vahetult inimestele määratud informatsioon”, millele teisel lisatakse: „. . . üldarusaadaval kujul (tekstina, arvudena, joonistena vms)”. („Uudis- ja unarsõnu”, lk. 119). *teavet* hakati 70-ndate aastate algupoolel kasutama paralleelselt *info*’ga (informatsioon). Hiljem sõna tähendust täpsustati. Kohtame seda ühtelugu juba eksiilajakirjanduseski

liitsõnas *massiteabevahendid*. Teisi liitsõnu: *teabeallikas*, *teabelevi*, *teabetalitus*, *teabevahendus* jne. *teavest* on tuletatud *teavitama* – informeerima, *teavitaja* – informaatore, *teabima* – informeeritud olema. – *Teavitati* pidevalt Esto pidustustest Austraalias.

Sellele täiesti uuele sõnale seisab nii tähenduselt kui kujult lähedal rida teisi nii vanu kui ka osalt vähemtuntud harukorral kasutatud sõnu, mis kõik on juba esinenud 30-ndatel aastatel ilmunud „Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatus”: *teade*, gen. *teate* – teatamine, sõnum; *teade*, gen. *teatme* teadmiseks vajatav anne, gen. *andme*; sellest on tuletatud *teatmestik* – teatmete kogum, teatmeteos; *teadis*, gen. *teadise* – vastus järelepärimisele (*päringule*), kasutatav näit. raamatukogunduses; *teatis*, gen. *teatise* – asutuse poolt dokumentide põhjal antud kirjalik teade. Kaks viimast sõna, kuigi varem sõnaraamatuis antud, ei ole laiemalt tuntud ega kasutatud, kuid neid püütakse nüüd elustada ja tutvustatakse „Uudis- ja unarsõnade” sõnaraamatus.

Täiesti uus on, nagu mainitud, *teave*, millega oleme eelmistele lisaks veel ühe sõna juurde saanud, mis kõik peaksid meid aitama tänapäevast informatsioonitulva täpsemalt määratleda, eeldusel, et me neid oskame õiges tähenduses kasutada. Tuleb ka tähele panna, et *teave* on astmehahelduslik: gen. *teabe*, part. *teavet*, illat. *teabesse*.

Valter Tauli ei pea uut käänamisel raskusi tekitavat sõna tarvilikuks ja soovib liiteid *info*'ga („Tulimuld” 1985, lk.88). Kaldun sellegi sõna puhul ühinema Tauliga. Omalt poolt tahan veel märkida, et ka häälikute kombinatsioonid *eav* ja *eab* räägivad vastu mu keeletundele. *teabe* asemel võiks niisama hästi kasutada *infotalitus*, *infovahendus*, *infokeel* jne. Eesti ajakirjanduses Rootsis on *teave* tulnud sagedasti kasutusele liitsõnas *massiteabevahendid*. Kuid ÕS 1976 annab ka *massisuhtlusvahend*, *massiinfovahend*.

metroo

Esimest korda leiame sõna *metroo* „Väikesest õigekeelsuse sõnaraamatust” 1953. Seda hakati algselt kasutama Prantsusmaal Pariisi maa-aluse raudtee *chemin de fer métropolitaine* lühendatud nimetusena – *le métro*.

Eesti keeles on *metro* vastena olemas seletuselt täpne, kuid pikk *allmaaraudtee* (Inglismaal – *the underground*, Ameerikas – *subway*, Saksamaal – *U-Bahn*). Keegi pole varem tulnud mõttele luua lihtsam ja lühem väljend, sest ei ole see ju olnud ka hädavajalik, mõiste esines harva. Arvatavasti ei ole eesti *metroo* eeskujuks mitte Pariisi, vaid Moskva *metro* (metropoliten).

Sõna on niisiis võõra päritoluga, kuid seda on sellegipoolest sobiv kasutada pikema *allmaaraudtee* asemel. Kuna maa-alune liiklusvõrk Eestis puudub, polegi eestipärane sõna tingimata hädavajalik. Nimetust *metro* kasutatakse teadaolevalt ka näit. Budapesti ja Helsingi maa-aluse raudtee kohta.

Kas keegi meist ütleb: Ostsin *allmaaraudtee* kuupileti. Kiirustasime *allmaa-*

raudteejaama? – Ei, näit. Rootsis me sõidame pigem *tunnelbanaga!* Loomulikumalt kõlaksid puhteestikeelsed *tunnelrong* ja *tunneljaam* ja veel paremini nüüd sõnaraamatuis antud *metroo*. Nii ka *metroojaam*, *metrooliin*, *metroorong*. – *Metroopileti* hinda tõsteti jälle. Otseühendus *metrooga*.

E e s t i m a a

Ikka sagedamini on kodueesti kirjasõnas silma hakanud sõna *Eestimaa*. Näib, et see on tulnud üldisemalt kasutusele alles viimastel aastatel ja on muutunud nüüd otse moeväljendiks.

Eestimaa on vanem nimetus selle osa kohta Eestist, mis moodustas administratiivse üksuse Vene tsaaririigis nimega *Eestimaa kubermang*. Näit. mitmed seltsid ja asutused, mis loodi enne iseseisvust, algavad *Eestimaaga*: *Eestimaa Kirjanduslik Selts* (1842), *Eestimaa Rahvahariduse Selts* (1906) jne. Eesti rahva iseseisvumisega tuli kasutusele *Eesti*. *Eestimaa* jäi alles peamiselt illegaalsete kommunistlike organisatsioonide nimedes. Nõukogude okupatsioonist alates hakati iseseisvusaja kohta teatavasti kasutama väljendit *kodanlik Eesti*, kuna „vabariigi” nimeks sai lühendatult *N. Eesti* ehk *Eesti NSV*. Mitteametlikus, üldisemas tähenduses esineb siiski *Eesti*, näit. *Eesti rannik*, *Eesti Televisioon*. Meid üllatab nüüd nime *Eestimaa* taaselustamine ja lai levik. Ei piirdu see enam meie maaga, vaid praegu räägitakse isegi *Rootsimaast*, *Taanimaast*, *Soomemaast* ja *Nõukogudemaast*. Ja varsti kuuleme ka *Poolamaast*, nagu öeldi vanasti.

Eestimaast tuleneb *eestimaalane*, kelle all peale eestlaste tõenäoliselt mõeldakse ka teisi Eesti pinnal elavaid rahvusi. Samalaadselt võiksime kutsuda Rootsis elavat eestlast *rootsimaalaseks*.

Oletame, et tõuke *Eestimaa* levikule on andnud soov vältida nõukogusid märkivaid lisandusi, eriti ühenduses praeguste rahvuslikult meelestatud sündmustega. *Eestimaa* kui arhailine ja poeetiliselt kõlav nimevorm võib vaheldusena ja sobivas seoses olla oma õigel kohal, mõjub ta ehk praegu emotsionaalselt kui lühem *Eesti*. Kuid sellega liialdamine ja väljendi ülekandmine ka teistele maadele on asjalikus keeles täiesti motiveerimata ja ebakohane. Pole meil siin põhjust hakata seda moodi järele ahvima! Mõnesse väljaandesse eksilis on pisilane siiski juba oma pesa teinud. . .

p e a a e g u e t

Iga eestlane teab, mida tähendab ja kuidas kasutatakse määrsõna *peaaegu* (ka *peagu*). – Ma ei tundnud teda *peaaegu* äragi. Oleksime rongile *peaaegu* hiljaks jäänud. Eesti keele õppija vaatab järele rootsi-eesti sõnaraamatust, mida tähendab *nästan*, *nära på*. Ta loeb sealt, et eestikeelne vaste on *peaaegu*, nii ka *nästan utan undantag* – *peaaegu eranditult*. Samuti on saksa-eesti sõnaraamatus *beinahe* vasteks *peaaegu*. Ka inglise-eesti sõnaraamatus antakse *almost* tä-

henduses *peaaegu*. Tõsi küll, nii on see vähemalt seni olnud.

Ent kui me loeme värskemat Eestis ilmunud kirjasõna, siis kohtame üllatusks kõikjal uut teistmoodi konstruktsiooni *peaaegu et*. Me vaatame veel kord läbi kõik sõnaraamatud ja uurime grammatikaid, kuid targemaks ei saa. Ei leia seletust nähtusele, et *peaaegu* eranditult on autorid kodumaal nüüdsel ajal valmistatud *peaaegu et*'ist, endine väljend ei näi neile enam eksisteerivat. – Ta tehti algul *peaaegu et* rahvuskangelaseks. Olime *peaaegu et* eri rahvana elanud. Buss oleks peatuskohast *peaaegu et* mööda sõitnud.

Võimalik, et *peaaegu et* on mingi igivana väljend, mida tahetakse elustada, nagu seda tendentsi mõnel teiselgi juhul märkame. Vaheldust pakkuva väljendusviisina võib see olla ka ühe kirjaniku stiilivõtte, mida nüüd kõik kirjamehed on hakanud matkima. Või on see lihtsalt vene keele mõju ilming.

Eesti-vene sõnaraamatus antakse *peaaegu* tähenduses kaks võimalust: *potšti'* ja *potšti' tšto* (s.o. *peaaegu et*). Mõlemad on tähenduselt võrdsed selle vahetega, et ütlusviisi *potšti' tšto* – *peaaegu et* peetakse kõnekeelseks.

Kohtasin toda konstruktsiooni esimest korda juba aastaid tagasi ühe nimeka kodumaise kirjaniku romaanides. Nüüd on see levinud laiali ajakirjandusse ja isegi teadlaste tekstidesse. Meie mandril on see juba kanda kinnitanud ühes hiljuti ilmunud kirjandusteoses.

Paul Laan

ÕS = Õigekeelsussõnaraamat

„Uudis- ja unarsõnu”. Koost. T. Ereht,

R. Kull, H. Meriste. Tallinn 1985.

EESTI KOOLIDE TÖÖPÕLLULT ÜHENDRIIKIDES

See tööpõld on meie laste ja noorte elus üks olulisemaid, et nad kasvaksid erikeelt rääkiva võõra suurrahva seas eestlastena, omandaksid eesti keele oskuse ja rakenduksid tulevikus eesti ühiskonna teenindamiseks. Seda eesmärki taotleb eesti kool koos lastevanematega. Kooli tööpõld ei ole mitte alati stabiilne, vaid selles esinevad sageli kriisiajajärgud. Seda on märgata viimasel ajal õpilaste arvu vähenemises koolides, mille tõttu mõnes eesti keskus on tulnud ette õppetöö katkestusi. Käigusolevate koolide sisulist tööd, kuigi ka neis on tegemist õpilaste vähesusega, ei ole see aga pidurdanud. Täna peab siin õpetajaid, kuigi nende tööroõm oleks vast suurem suurema õpilaste arvuga.

Aga esineb ka tõusuperioode. Nii alustas aasta tagasi uuesti õppetööd San Francisco kool, kus on praegu umbes tosin last. Suure hüppe tegi aga möödunud sügisel New Yorgi Eesti Kool, kus õpilaste arv tõusis 46-le eelmise aasta 33-ga võrreldes. Praegu võib see arv isegi kõrgem olla. Tänu selle eest energilisele juhatajale dr. Thomas Sõrrale, kes „hingede püüdjana” avastas need lap-

sed Suur-New Yorgi ümbrusest saates üleskutsed perekondadesse, kus ta teadis eesti lapsi elamas. Seda meetodit tuleks kasutada ka teistel koolidel oma ümbruses koostöös kohaliku eesti seltsiga.

Eesti Koolide Keskus, kes on koolide õppetöö abistaja ja koordineerija, märgib oma äsjavalminud üldaruandes möödunud õppeaasta (1988/89.) kohta, et Ühendriikides töötas selle aja kestel 7 kooli järgmistes keskustes: Baltimore – 20, Boston – 8, Connecticut – 4, Lakewood – 12, Los Angeles – 9, New York – 33 ja San Francisco – 11 õpilast. Peale nende tegutses veel kaks kodukooli, kus 4 last said õpetust oma vanematelt. Nii oli möödunud kooliaastal eesti koolides kokku 101 õpilast, vanusega 3–18 aastat, kusjuures vanemad õpilased kuulusid Baltimore'i kooli koosseisu. Eelmise kooliaastaga võrreldes oli ka seekord tegemist õpilaste arvu vähenemisega 19 võrra. Õppetööga oli seotud 45 õpetajat-asjaajamatajast. Nii oli iga kahe lapse kohta üks õpetaja, mis võimaldas edukalt individuaalmeetodi rakendamist vastavalt iga lapse arenemisele. Õpetajad töötasid tasuta, nagu see ikka on olnud. See on olnud nende kingitus eesti ühiskonnale ja armastus eesti laste vastu, et nad tunneksid end eestlastena.

Edasi näitab aruanne, et 73 perekonnast saadeti lapsi kooli. Lasteaia koosseisu kuulus 18 last, segaabioludest oli 43 perekonda ja eesti keelega oli raskusi 26 lapsel. Õppetunde oli koolipäeval 3–5, Baltimore'is 5 tundi. Koolipäevad toimusid iga kahe nädala järele, kuid Baltimore'is ja Lakewoodis igal nädalal.

Veidi segavana tundub olukord, et 7 koolist 3 nimetavad end iseseisvaiks, millest võib järeldada, et neil puudub side kohaliku eesti seltsiga, mis oleks loomulik seltsi moraalse ja majandusliku toetusega. Eesti kool ei pea olema mitte ainult õpetajate ja lastevanemate ettevõtte, vaid peab kuuluma ka kohaliku eesti seltsi või siis koguduse hõlma alla ja nende tegevusprogrammi. See oleks loomulik ja ei vaja lisaseletusi!

Aruandes esitas Keskus koolidele ka küsimusi nende soovide kohta, mida peetakse vajalikuks praeguse õppetöö sisustamises ja koolielu edasikandmises. Need soovid on: lastevanemate tihedam koostöö koolidega ja nende abi laste kodutöös; õppematerjalide vahetamine koolide vahel; kursused (suveseminarid) õpetajatele; rohkem lugemismaterjali, ja peasoov – kõik kooliealised lapsed, kel eesti kool lähedal, saata sinna. Sooviks oli veel saada end. Eesti Koolitoimkonna lasteraamatuid. Neid on Keskuse laos ja saadetakse teele kohe, kui sellest teatatakse.

Nimetamisväär on ka koolide algatused. Nii tuli New Yorgi E. Kooli juhataja dr. Thomas Sõrra välja kavaga külastada kooli koosseisuga Baltimore'i E. Kooli. See sai teoks hilissügisel vaatamata kaugusele, lõi hea koostöö ja sõpruse õpetajate vahel ning oli õpilastele elamusrikas ja põnev. Kahju aga, et suured kaugused koolide vahel meil seda ei võimalda.

Heale mõttele on tulnud ka Connecticuti E. Kooli juhataja Linda Linask, kes lastepuudusele vaatamata pole lõpetanud koolitööd. Ta otsis üles kõik väikelastega eesti perekonnad Connecticutis, moodustas neist mängugrupi ja peab nendega ühendust ning koordineerib nende tegevust. Nende arv on praegu 8, vanusega kuni 4 aastat. Mängugrupp on taimelavaks eesti koolile.

Hinnata tuleb ka Lakewoodi E. Kooli kavatsust kokku kutsuda käesoleval kevadel endised lõpetajad sõbruspäevale. Sama huvipakkuvad on ka koolide kevadised väljasõidud loodusesse.

Õpikute alal on uudisena Baltimore'i E. Kooli õpetaja Marju Põldmäe koostatud töövihikud Oskar Lutsu teosele „Kevade” ja Elin Toona teosele „Lotukata”. Sama kooli juhataja Ants Põldmäe on koostamas ajaloo-töövihikut.

UUS ÕPIK LASTELE

Koolide Keskusel on töökavas sel aastal välja anda eesti keelt mittevaldajatele lastele õpik „Tuhat esimest sõna”, milles palju häid värvirikkaid pilte ja iga pildi all selle eestikeelne nimetus. Õpik on dr. Ain Haasa tõlge samanimelisest ingliskeelsest väljaandest „The First Thousand Words”, mis on senini ilmunud 26 keeles ja leidnud hea vastuvõtu. Pildid on igapäevastest asjadest, olevustest ja tegevustest ning esitatud teemade järgi, nagu kodu, töötoas, tänaval, kaupluses, mängimas, töötamas jne. — kokku 36 teemat. Tahaks loota, et see väljaanne oma värvirikkusega kisub lapsed kaasa ja täidab oma otstarbe laste sõnavara rikastamisega. Õpiku väljaandmiseks on ERKÜ juhatus juba andnud oma nõusoleku ja osalise toetuse. Ka Eesti Abistamiskomitee toetab väljaandmist. Sõnade korrektuuri on teinud Hildegard Rink. Kavas on trükkida 500 eksemplari soodsa hinnaga Osborne'i kirjastuses, kes on seda teinud ka teistes keeltes. Õpik maksab 10 dollarit. Raamatu formaat on 8,5 x 11,5 tolli, sisaldab 65 lk. ja on kõvade kaantega. See teos oleks heaks täienduseks kaks aastat varem ilmunud õpikule „Samm-sammult”, mille samuti dr. Ain Haas tõlkis eesti autorite rootsikeelsest väljaandest. Osborne'i kirjastusega peab ühendust South Carolina Kodukooli Tammetare õpetaja Merike Tamm.

Gaston O. Randvee

KOOLIPROBLEEME KASVATUSPÄEVALT STOCKHOLMIS

Eesti Koolide olukorda praeguses elavnenud suhtlemisajajärgus kodumaaga, mis on toonud kaasa ka kodumaiste laste arvu suurenemise Rootsis tegutses eesti koolides, käsitleti tänavusel Kasvatuspäeval Stockholmi Eesti Majas 20. jaanuaril, paraku üsna hõreda publiku osavõtul, kuigi probleemid on pakilised.

Dr. Ivar Paljak, Eesti Komitee ja Esinduse koolitoimkondade esimees, oli

kasvatuspäeva avajaks ja esimeseks referendiks. Teemaks oli praegune koolide olukord ja väljavaated. Kõneleja leidis, et kui ka peaks juhtuma, et eesti rahva püüdlused täieliku vabaduse saavutamiseks peaksid õnnestuma, siis selle lahenduse hilinemise tõttu on vaevalt uskuda, et tagasipöördumine kujuneks eriti suureks.

Rootsi jääb püsima eesti vähemus ja see vajab ka tulevikus oma koole. Vabanenud iseseisev Eesti on tõenäoliselt elavalt huvitatud samuti nende püsimisest. Rootsi teiselt poolt, olles ennast tugevasti sidunud majanduslike tehingutega Eestisse, peaks samavõrra olema huvitatud eesti keelt valdavaist kodanikest, kes tulevad eesti koolihariduse kaudu siin maal.

Nii võivad eesti koolid siin kujuneda edaspidi võrreldavaiks näit. Stockholmis tegutsevate saksa ja prantsuse erakoolidega. Neis õpiksid lapsed perekondadest, kes tunnevad vajadust eesti rahvust alal hoida – ka siis kui tegemist on segaabielludega. Samuti võib kool pakkuda õppimisvõimalusi vaba Eesti mitmesugustele Rootsi saadetud esindajate perekondadele.

Selle stsenaariumi skitseerimise järele peatus Ivar Paljak praeguste Stockholmi ja Gøteborgi koolide olukorral. Ta konstateeris, et Stockholmis on plusspoolel stabiilne õpilaste arv, kõrge õppetase kompetentse ja noore õpetajaskonnaga ning kättevõidetud nn. kõrgastmega.

Õppetasemest tõi I. Paljak näite, et üks viimati lõpetanud on rootsi gümnaasiumi üle minnes klassi parimaid, kuigi ta seda Eesti Koolis ei olnud. Mis puutub eesti keelde, siis on Eestist juurde tulnud õpilaste tõttu tase tõusnud. Neid on tervelt 40 ümber. „Vanade” ja „uute” õpilaste suhted on pedagoogiliselt kujunenud huvitavaks kogemuseks.

Stockholmi Eesti Kooli murede hulka kuulub eeskätt majandus, mis halvenes just kõrgastme loomisega. Ja siis on ruumikitsikus, sest kokkulepe Carlsoni kooliga kõrgastme klasside paigutamise suhtes jäi praktikas rakendamata, kuna see kool muutis oma plaane ja juhtkonda.

Nii on kõrgastme klassid tulnud ära paigutada kooli senistes ruumides vanalinnas, kus on ruume ümber ehitatud, ja üüritud ruume lähedalasuvates hoonetes. Füüsika ja keemia laboratsioonid toimuvad aga Huddinge gümnaasiumi juures. Selles olukorras on pidevalt päevakorral uute võimaluste otsimine kesklinnas.

Mis puutub majandusse, siis on ühelt poolt riigitoetuse arvestusviisi erinevus kõrgastme ja madal- ning keskastmekooli vahel tekitanud erilise kriisi. Riik ei kohalda kõrgastme juures seda lisafaktorit, mis kehtib madalamates astmetes ja tulemuseks on, et toetus katab ainult poole kõrgastme õpetajate palkadest.

Ivar Paljak ütles, et kui oleks tegemist tavalise majandusettevõttega, siis oleks loomulik puudujäägiga töötav sektor sulgeda. Kuna aga kõrgaste on eesti ühiskonnale eriti vajalik, siis ei saa seda nii teha ja tuleb viivitada nii kaua

kuni tõesti kõik võimalused on ammendatud – kaasa arvatud eestlaste endi panus.

Kool on teinud kõik, et vähendada väljaminekuid, õppemaksu on tõstetud. Puudujääk on aga vältimatu, kuna õpetajate palgad tööturul tõusid 15–20%. Koolidelegatsioon käis haridusministri jutul tõstes esile Eesti Kooli tähtsust ka Rootsi vaatevinklist arenevatele suhetele mõeldes. Minister suhtus probleemidesse mõistvalt, ent ametlik vastus ei ole saabunud. Informaalsel kontaktil ministriumiga öeldi sealt, et minister toetab eestlaste taotlusi ja on teinud vastava ettepaneku eelarves, mille ministrium esitas, mis aga sii oli veel majandusministri poolt kinnitamata, s.t. ei olnud teada riigieelarvesse paigutamine.

Igal juhul on esmajoones vaja katta käesoleva õppeaasta puudujääk, mille katmiseks käiku läinud „Eesti Kooli tuhandelise aktsioon” on esimeses etapis toonud sisse 70 000 krooni. Nüüd algab teine etapp sihiga leida veel eesti kooli sõpru, kes peavad selle olemasolu ohvri vääriliseks.

Göteborgi Eesti Kool töötab B-vormis 32 õpilasega kolmes klassikomplektis. Õpilaste arv on enam-vähem püsinud, ent ka seal on probleemiks õpetajapalkade kogusumma tõusmine üle riigitoetuse umbes 150 000 krooniga. Ka siin on kooli rootslasest esimees Bertil Hansson juhtinud koolivõimude tähelepanu sellele faktile ja küsimus viiakse haridusministri ette. Kuni küsimuse lahendamiseni peab kool üle minema C-vormile, kui Göteborgis muud lahendust ei leita. See tähendaks ühe õpetaja koondamist ja loomulikult mõjaks negatiivselt. Kool püüab kõike teha B-vormi säilitamiseks.

Kõneleja avaldas tänu nendele, kes osalesid „tuhandelise-aktsioonis” ja meenutas, et selle postižiro number on 45 56 18–9 (Föreningen Estniska Skolans Vänner).

UUSTULNUKAD

Kasvatuspäeva laudkonnavestluse avas Stockholmi Eesti Kooli rektor Richard Norvell ja selles osalesid sama kooli õpetaja Piia Paljak, endine kasvandik Anne Pii Saare, kes äsja viibis kolm kuud Tallinnas rootsi keele õpetajana ning oktoobris 1988 Eesti Kooli õpilaseks tulnud üheksanda klassi õpilane Martin Riit.

Loeti ette kirjandeid siin sündinud ja Eestist saabunud õpilastelt mõlema grupi kooselu-koostöö teemal. Kirjanditest ja vestlusest selgus ms. järgmist:

1) Viimasel poolaastal on kooli tulnud mitukümmend õpilast eesti perekondadest, kes Rootsis „ära hüpanud” ja seega põgenike nimekirjas. Nende koolis olek on ebakindel, kuna perekondade permanentne elukoht Rootsis on veel teadmata. Osa lapsi ongi juba koolist jälle ära viidud kõikide suureks kurvastuseks. Aga teiselt poolt on osa neist uuesti tagasi tulnud vanemate asüülküsimuste lahenedes.

2) Tervete õpilasgruppide liitumine klassidesse on kaasa toonud uute ja va-

nade õpilaste üksteisest eraldumise. Seda peeti ka loomulikuks, kuna lapsed ju tahavad alati kokku hoida omasugustega.

3) Uustulnukate ja vanade õpilaste vahel on esinenud näaklemisi ja teravusi. Alguses juhtub, et uustulnukeid solvatakse „venelaseks” nimetamisega, kes vastavad „rootslaseks” tembeldamisega ja kes ennast peavad „eestlasteks” siinsete „rootslaste” vastu. Ütlemistest pole siiski kaugemale mindud.

4) Seevastu on need Eestis sündinud lapsed, kes juba varem kooli on tulnud, hästi sulanud kooli ühiskonda ja oma eesti keelega sundinud ka vanu nõrgema eesti keelega õpilasi seda kasutama.

5) Lastevanemad kuulajaskonnas soovisid, et õpetajad püüaksid juhendada uustulnukeid rohkem Rootsi olude ja kommete osas, et soodustada kiiret koanemist uues ühiskonnas.

EESTI SLÄNGSÖNAD

Lõpuks tutvustas Reino Sepp „Eesti slängi”, s.t. sõnu, mida on Eestis loodud ja kasutatud rahva ja noorte seas varasemal ajal ja nüüd. Reino Sepp ise on kogunud slängisõnu juba 1956-ndast aastast saadik ja on pidanud ühendust ka kogujatega kodumaal. Ettekannet ehtisid lõbusad tsitaadid kahekõnedest mh. „Viru tänava nurgal” ja koolis. Referent jagas kuulajatele paljundatud lühisõnastiku slängisõnadest.

Juhan Kokla

EESTI ÕPETAJATE JA NOORTEJUHTIDE KURSUS ROOTSIS

Eesti Komitee Kooli- ja Noortetoimkonna poolt korraldatud kursus leidis aset 7.–12. aug. 1989 suvekodu „Kungla” ruumides Björköl Vaddö saarel.

Osavõtjaid oli kursustelastena 14 ja lektoritena 9, neist viimastest oli terve kursuse ajal kohal muusika- ja laulu õpetaja August Liiv. Ta loengud sisaldasid nii muusikateooriat kui ka ühislaulu. Ta pidas ka kaks loengut ajaloost, kus ta andis meile täpse ülevaate Vabadussõjast, mis eriti noorematele osavõtjatele oli huvipakkuv. Kursuse juhataja oli Edith Kotka-Nyman. Ülejäänud lektorid viibisid kohal ainult mõned päevad, mistõttu osa aineid õpiti ja kuulati väga kontsentreeritult. Lektori ülesannet täitis ka veel kursustelastena kohal viibiv õpetaja Roald Volmer, kes õpetas meile retoorikat ja ka vana laulutraditsiooni Eestis. Seda viimast illustreeris ta hämmastamapaneva oskusega ise vanu laule ette lauldes.

Teised lektorid olid tähestikulises järjekorras:

Mare Aadli eesti keele alal. Ta tutvustas meile mh. probleeme, mis esinevad tõlkimise juures. Tõlkides ajalehtede ja päevauudiste tekste, murdsime kõik pead igasugu asutuste ja ametlike nimetuste tõlkimisega arusaadavasse

eesti keelde. Teiseks rääkis Mare meile veel tänapäeva Eestis ettetulevast soome keele mõjust, eriti noorte hulgas kasutatavas argoos.

Mai Beijer tutvustas õppematerjale, mida valmistab SIL (Statens institut för läromedelstillverkning) eri kodukeelte õpetuses kasutamiseks ja mis sobivad ka eesti keele osas.

Helmut Maandi andis ülevaate Eesti Vabariigi demokraatiast.

Katrin Maandi rääkis kakskeelsusest, andis nõu ja näpunäiteid, kuidas õpetada kakskeelseid lapsi.

Lilian Mänd tutvustas meile psühholoogi tööd ja ülesandeid, pannes pearõhu pilditeraapiale, mis on tema eriala. Teemaks oli: Pilt kui kommunikatsioon ja teraapia. Loengule järgnesid praktilised tunnid, mil kursuselased ise maalisisid ja analüüsisid pilte.

Helga Nõu tutvustas kahe päeva jooksul meile probleeme, mis esinevad ühenduses noorte kirjanduse lugemisega. Kuidas teha kirjandust huvitavaks õpilaste hulgas – eriti veel eesti raamatuid, mis meie noorte arvates on nii raskeid ja igavad.

Leelo Pukk viibis Kunglas ühe terve pika päeva, mille jooksul ta pidas mitu tundi loodusloo ja keemia alal, õpetades eestikeelset terminoloogiat. Peale selle tehti koos temaga ekskursioon laevaga lähedal asuvale Arholma saarele, kus asuvad looduskaitse all olevad väljad eriliselt rikkaliku taimevalikuga, mida siis püüti eesti keeles tundma õppida.

Edith Kotka-Nyman juhatas eesti keele tunde, kus tehti peamiselt praktilisi harjutusi. Teemaks olid Rootsis esinevad tavalised eesti keele vead ja rootsipärased idioomid.

Teiseks andis kursuse juhataja ülevaate eesti keele kui nn. kodukeele õpetuse võimaluste, seaduste ja määruste kohta.

Kursuselased olid sel aastal väga erinevas vanuses, kuid kõik olid tegevad eesti keele õpetamisega lasteaiast kuni gümnaasiumini. Tundus, et kõik jäid kursusega rahule, leides, et neil oli sellest kasu oma õppetöös.

Edith Kotka-Nyman

KUIDAS ÄRATADA NOORTES KIRJANDUSHUVI

Kuidas äratada noortes huvi eestikeelse kirjanduse vastu? Pealkiri on pretensioonikas ja tegelikult küsimus, millele ei ole võimalik anda otsest vastust. Küll aga võiksime võtta teemat kui sihti ja väljakutset, et ühiselt leida teid ja lahendusi. Kirjandushuvi eelduseks on aga muidugi ennekõike eesti keele oskus. Seega peavad kirjandust huvitavaks tegemise piüüded käima käsikäes keeleõpetusega.

Järgevalt toon mõned pedagoogilised näited, kuidas kirjandust ja keele-

õpetust lastele ja noortele võiks esitada.

1. Mõttele – jutustada – kirjutada – loe

Õpetaja laseb õpilastel

1. Mõtelda: „Tuletage meelde oma kõige esimest kooli, klassiruumi, õpetajat, klassikaaslast, õppeaineid jne. Pange silmad kinni ja mõtelge üks minut.”
2. Jutustada: „Jutustage oma kaaslastele see varajane koolimälestus, mis äsja meelde tuli.” (Õpilased istuvad paarikaupa ja jutustavad oma paarilisele, enne üks ja seejärel õpetaja märguande peale teine.)
3. Kirjutada: „Kirjutage nüüd vihikusse see, mida jutustasite.” (Lühidalt aga täislausetega, näit. „Koolimaja oli kollane.”)
4. Lugeda: Õpetaja annab kätte Oskar Lutsu „Kevade”, mis algab sõnadega: „Kui Arno isaga koolimajja jõudis, olid tunnid juba alanud.”
5. Vastata küsimustele peale esimest peatükki: näit. „Mismoodi erines Arno kool ja kooliõpetus sinu enda omast? ”

Milleks see pikk sissejuhatus enne raamatu juurde jõudmist? Punktid 1-3 ei tegele raamatuga, vaid tulevase lugeja endaga. On nimelt vaja lugejat ette valmistada ja luua side tema ja raamatu vahel, nii et ta tunneks, et raamat talle korda läheb. Loomulikult võib ära jätta mõne punktidest, näiteks 3, mis ei ole vajalik raamatu lugemiseks, küll aga keeleharjutamiseks. Ka kirjandi kirjutamise puhul on sobiv alustada punktidega 1 ja 2, kuna enne läbimõtlemine ja jutustamine lihtsustavad kirjutamist.

Teisi teemasid, mis sobivad õpilasel endal meelde tuletada ja jutustada, on näiteks loomadest – „Kas sul endal on (on olnud) mõni loom? ” Seejärel lugeda raamatut või jutustust loomadest.

2. Mutionu

Ka laulusõnad on kirjandus. Lauldes jäävad pealegi sõnad kergemini meelde. Lastelaulud võivad olla pildirikkad, nii et otse meelitavad ka joonistama. Ühendagem sõna, lauluviisi ja pilt tuntud laulus „Elas metsas mutionu”:

Lapsed joonistavad pika peolaua äärde kõik üksteist looma ja lindu, kes laulus esinevad: mutt, vares, harakas, kull, kaaren (= ronk), karu, siil, jänes, orav, põder ja rebane. Eestikeelsetele nimetustele lisada sulgudes ka rootsikeelsed (vähemalt lindudele) ja otsida üles vastavad linnud lindude raamatust. (Joonistust võib ka teha ühisel suurel paberil grupitööna, kus loomad ja linnud jaotatakse õpilaste vahel.)

Järgmiseks arutatakse ja kirjutatakse igale loomale juurde tema iseloomustus, mis laulus antud: nupukas, uhke, okkaline, nudi, kikkis ja väle. Kolmandaks tuuakse lauale piduroad: samblasupp, kastejook, käbi, mesikook jne. Õpetaja peab seejuures seletama, mis on karu(s)mari ja kure(marja) jook jne.

Laulu tekst aitab täiendada lapse sõnavara ja viis ja pilt teevad selle elavaks.

3. Kiri Punamütsikese emale

Raamatut või juttu võib ka elavaks teha seeläbi, et kirjutada kiri mõnele raamatu tegelasele. Kirjutagem kiri näiteks Kalevipojale või Kaval-Antsule või miks mitte Vanapaganale! Lastel on ju palju fantaasiat ja nad on tänapäeval harjunud absurd-huumoriga. Kiri Punamütsikese emale võiks kõlada järgmiselt:

V.a. proua Sinikübar!

Lugesin imestusega, et Teie tütar peab käima aasta ringi mütsiga. Alaline mütsikandmine hellitab peanaha ära, rääkimata veel, et rikub soengut. Tõsisem on aga, et saadate alaealise lapsega alkohoolseid jooke. Selline tegu on karistatav. Kolmandaks on vastutustundetud niimoodi last üksinda metsa saata, kuna metsas leidub teadagi metsloomi. Loodan, et Teie järgmises raamatus targemini käitute. Tervitades N.N.

Kes eelistab tõsise kirja kirjutamist, võiks näiteks kirjutada Arnole või Tõnissonile „Kevades” ja ütelda oma arvamused parve põhjalaskmise ja selle süü ülestunnistamise või mahasalgamise kohta.

Nooremad õpilased saavad kirja asemel „telefoniga” kõnelda.

Teine variant raamatu tegelastega suhtlemiseks on intervjuu, kirjalik või suusõnaline. Probleeme on ka sobiv arutada „lugeja kirjajana” ajalehes. (Näiteks Triina Saare novell „Müürilill”, mis leidub Mare Aadli ja Edith Kotka-Nymaniga kogus „Eesti kirjanduse radadel”: Mis Sina arvad sellest, et peategelane läks tantsukursusele ja ei jäänud koju ema aitama?)

Keeleõpetus kirjanduse läbi

Mitmel pool Rootsis, näiteks Hågådali koolis Uppsalas, ei kasutatagi mõnes klassides rootsi keele õpikuid, vaid kogu keeleõpetus käib kirjanduse läbi. (Meetod „Svenska genom litteraturen” rakendatakse nimetatud kooli 5-ndates ja 6-ndates klassides.) Meetod on järgmine:

Iga õpilane valib endale kooli raamatukogust lugemiseks raamatu ja loeb seda rootsi keele tundides. (Ei ole sunduslik, et õpilane seejuures pingis istub, vaid ta võib valida endale sobiva nurga ja asendi.) Peale seda saab ta õpetajalt küsimuslehe nr. 1 ja vastab küsimustele kirjalikult. Küsimused ja ülesanded hõlmavad sõnavara, sisust arusaamist, õigekirjutust, grammatikat ja kirjandi osa – raamatule tuleb kirjutada arvustus. Ka suusõnalisi ülesandeid esineb. Õpetaja kontrollib ja õpilane parandab vead. Seejärel valib õpilane järgmise raamatu ja saab peale selle lugemist küsimuslehe nr. 2. Töö kulgeb seega individuaalselt. Mõni jõuab poolaastas lugeda kaks raamatut, teine kümme.

Tunni alguses kasutab õpetaja mõned minutid mõne grammatilise nähtuse seletamiseks. Ülejäänud seletused toimuvad individuaalselt. Küsimuslehed on õpetajate poolt ühiselt välja töötatud ja tõusva raskuskraadiga. Toome näitena

ühe neist:

1. Kirjuta 3 raamatus esinevat looma või lindu.
2. Kirjuta 3 raamatus esinevat riietuseset.
3. Otsi 5 sõna, mis on sulle tundmatud, õpi ära nende tähendus (sõnastikust või õpetaja kaudu) ja moodusta ise uued laused, kus need sõnad esinevad.
4. Otsi 10 liitsõna.
5. Otsi 10 sõna, milles on pikk täishäälik.
6. Otsi 10 nimisõna ainsuses. Kirjuta need seejärel mitmuses.
7. Otsi 10 tegusõna olevikus. Kirjuta need minevikus.
8. Otsi üks jutustav, üks küsi- ja üks hüüdlause.
9. Kirjelda üht raamatu tegelastest (välimus, riietus, iseloom jne.).
10. Kirjuta arvustus: Raamatu autor, pealkiri, sisu lühidalt ja mis sa raamatust arvad.

Kogemuste järgi leiavad õpilased, et rootsi keele tunnid selle meetodiga on huvitavamad kui traditsionaalse õpetusega. Ka parandab meetod lugemisoskust ja suurendab edaspidist huvi kirjanduse vastu.

Paljud meie eesti keele ja kodukeele õpetajad töötavadki ehk juba spontaanselt sarnase meetodi järgi. Loomulikult peame aga oma õpetamist olude järgi seadma, sest eesti keele õpetamise juures on meil rootslastega võrreldes erilised ja suured raskused. Nende ületamiseks on vaja palju energiat, leidlikkust ja kannatlikkust. Jõudu tööle ja ärge väsige!

Helga Nõu

KÕIK ALGAB KOOLIST!

17. jaanuaril 1990 toimus Stockholmi Eesti Kooli aulas lühike, kuid südamlik kohtumine kodu- ja välis-Eesti vahel.

Umbes aasta tagasi loodud Bengt Gottfried Forseliuse Seltsi abiesimees ja Kambja Ignatsi Jaagu Kooli direktor Madis Linnamägi andis üle Ignatsi Jaagu medalid Rootsis elavatele eesti pedagoogidele, kes on andnud oma panuse meie rahva vaimu- ja kultuuritraditsioonide edasiarendamises võõrsil. Pidulik aktusel olid ka Kambja kooli õpetajad Mare Mõisa ja Eda Tamm.

17. saj. alguses hakati Rootsis talurahvakoole rajama. Samasuguseid nõudeid esitas Rootsi kuningavõim ka Eesti- ja Liivimaale. Eesti kooli- ja kirjamees Bengt Gottfried Forselius (u. 1660–1688) asutas koolihariduse parandamiseks Tartu lähedal Piiskopi mõisas koolmeistrite seminari (1684–1688), mille lõpetas 160 poissi. 1686. a. sõitis Forselius koos oma kahe õpilase Ignatsi Jaagu ja Pakri Hansu Jüriga Stockholmi, et tõestada eesti rahva võimekust Rootsi parlamendi ja kuningakoja ees. Poisid lugesid ja laulsid ning Karl XI

andis kummalegi oma käega autasuks ühe kuldtukati. Kuninga korraldusel hakati kihelkondadesse ehitama koolimaju. 1686. a. töötas 11 Forseliuse õpilast juba koolmeistrina ja seda aastat tuleb lugeda ka eesti talurahvakooli algusaastaks.

Kambja kool asutati 1686. a., kuid esimese koolmeistri nime ei teata veel. Algusaastail on kõige rohkem andmeid Ignatsi Jaagust (1670–1741), kelle koolmeistritee kulges alguses mitmel pool, kuid alates 1702. a. kuni surmani Kambjas. Ignatsi Jaak on kogu eesti õpetajaskonna sümbol, võrdkuju, kelle mälestuseks asutas Kambja kool 1987. a. Ignatsi Jaagu medali. Medali väljandmise õigus on 1989. aastast B. G. Forseliuse Seltsil.

Suur Ignatsi Jaagu medal (kavandaja Aime Jürjo) on pronksist valatud ketas, mille esiküljel on aabits. Aabitsa tähti on järgimas õpilase ja õpetaja käsi. Alaäärel on kaarjalt „Ignatsi Jaak” ja ülal „1670–1741”. Teisel küljel on pitseriga ümbrik ja haridusleek. Ürikul on tekst „Kõik algab koolist”. Väike Ignatsi Jaagu medal (kavandaja Endla Tuutma) on punasest vasest stantsitud ketas, mille esiküljel on õpetaja ja õpilase kujutus ning gooti kirjas tekst „Ignatsi Jaak 1670–1741”. Teisel küljel on aabitsakukk ja gootikirjaline tekst „Kõik algab koolist”. Peale selle on olemas medal „Suur Kuldtukat”, millega autastatakse B. G. Forseliuse Seltsi koolide (neid on 12) hea õppeedukuse ja eeskujuliku käitumisega lõpetajaid ja vilistlasi aktiivse muinsuskaitse ja kooliloolise tegevuse eest.

Forseliuse Seltsi abiesimehena andis Madis Linnamägi üle Suure Ignatsi Jaagu medali Stockholmi Eesti Koolile, mis alates 1945. a. on olnud taimelavaks eesti haritlaskonnale Rootsis. Väikese medali ja tunnistusega autastati kooli endisi juhatajaid Udo Juunot, Henno Kirikmäed, praegust juhatajat Richard Norvelli ja Göteborgi Eesti Kooli endisi juhatajaid Eero Tarjust ja Aho Rebast. Medaleid kätte andes ütles Madis Linnamägi, et mõlemad koolid ja nende juhatajad on teinud tänuväärset tööd eesti kooli traditsioonide jätkamises väljaspool Eestit. Stockholmi Eesti Kool sai mälestuseks ka Tõnu Soo graafilise lehe, pühendatud Eesti vabadussõjas langenuile.

Aktusel viibis Eesti TV korrespondent Juhan Aare, kes jäädvustas selle sündmuse videofilmile, mida ta näitas ka Tallinna TV-s. Pärast aktust istusid külalised ja Stockholmi Eesti Kooli õpetajad ühises kohvilauas, kus vahetati mõtteid ja tutvustati üksteisele oma koole. Kambja kooli nimel kutsus Madis Linnamägi SEK õpetajaid Eestisse külla, ühtlasi jutustas ta, et vahetult peale üldlaulupidu ja II Ülemaailmseid Eesti Noorte Päevi ning Õpetajate Päevi, s.o. 9.–16. juulil 1990. a. organiseerib B. G. Forseliuse Selts kodu- ja välis-Eesti õpilastele Otepää ümbruses METSAKOOLI, kus külastatakse vastavalt soovidele Eestimaa kauneid kohti, ka neid, kus võitles Lembitu ja võitlesid vabadussõdalased. Korraldatakse ka huvitavaid üritusi ja kohtumisi. Kõikidel üritustel räägitakse võimalikult palju eesti keelt praktilise kõnekeele omandami-

seks.

Toredat kohtumist meenutab külaliste sissekanne Stockholmi Eesti Kooli külalisraamatusse:

Suur tänu eesti vaimu haridustraditsioonide loitmashoiul, Ignatsi Jaagu töö jätkamisel! Jõudu ja jaksu edaspidiseks!

Mare Aadli

STOCKHOLMI KOOLI ÕPETAJATE ÕPPEREIS TALLINNA

Mõni aeg tagasi sooritasid Stockholmi Eesti Kooli õpetajad õppereisi Tallinna, millest alljärgnevalt kirjutavad kooli õpetajad n.-ö. ühiselt. Üldkokkuvõttes leiti, et kontaktloomine kolleegidega Eestis oli huvitav, kusjuures ühendusi tõenäoliselt jätkatakse ka edaspidi. Oli isegi kuulda hääli, et võiks vahetada nii õpetajaid kui õpilasi. Millal ja kuidas see toimub, on omaette küsimus ja sõltub paljudest asjaoludest. Õpetajad kirjutavad:

1. september 1989. Kell oli 18.30 ja Läänemere vabaduslaevasõidust tuntud „Baltic Star” võttis Skeppsbro kai äärest suuna Eesti poole, olles alustamas selle hooaja viimset nädalalõppereisi. Teiste reisijate hulgas oli ka 13 Stockholmi Eesti Kooli õpetajat eesotsas rektor Richard Norvelliga, kes olid otsustanud reisi vapralt kaasa teha, kuigi neid oli vanakuradi tosin ja lisaks veel reede õhtu.

Kes küll oleks võinud paar aastat tagasi uskuda, et sõidetakse ühiselt õppe- ja tutvumisreisile Tallinna. . . Aga „mahedamad” tuuled, ja seda mitmes mõttes, puhuvad üha tugevamini Eesti poolt, mistõttu sai ka teoks meie endi poolt finantseeritud sõit. Mitmele oli see aga esimene reis vanemate sünnimaale ja mis siis imestada, kui ootusärevus oli suur ja mindi laevatekile jälgima Tallinna silueti lähenemist.

Üheks sõidu eesmärgiks oli tutvunemine Tallinna 2. Keskkooli, endise Reaalkooliga. Kooli direktor, mõned õpetajad ja õpilased külastasid käesoleva aasta varasuvel oma sõpruskooli – Göteborgi Eesti Kooli. Stockholmis toimus lühipeatus ja ka Stockholmi E. Kooliga tutvunemine. Nii loodigi kontaktid ja Reaalkooli direktori Hain Hiieaasa lahke küllakutse vastu võetud.

Reaalkoolis toimus imesoe ja südamluk vastuvõtt. Direktor Hiieaas rääkis kooli minevikust, olevikust ja tulevikust. Selgus, et kooli hoone valmis a. 1883 arhitektide Höpperi ja Jacoby projekti järgi. Hoone kujunes oma aja moodsaimaks koolimajaks Eestis ja küllap vist kogu Venemaal.

Näiteks olid olemas keskkütte- ja ventilatsiooniseadmed, veevärk ja alates 1885. a. gaasivalgustus. Täiesti imestamisväärne on aga asjaolu, et toleaeagsed keskkütteseadmed on praegugi veel täiesti töökorras – miks küll kaasajal ei tehta selliseid seadmeid! Ja millise suurepärase akustikaga on aula! Imetus-

väärne!

Kooli olevikust rääkides tutvustas direktor klassiruumi ja õppekabinetti. Rõõmus üllatus esines 1.–3. klassides, kus traditsiooniliste koolipinkide asemel olid rõõmsavärvilised ratastel lauakesed. Ja uueks üllatuseks kuueaastaste kombineeritud mängu- ja puhketuba, kus seinte ääres seisid kapid, millest sai vajaduse korral välja tõmmata nn. magamissahtleid, kus kõige väiksemad said teha lõunauinakut.

Ka Ekerõlt kaasas olnud rootsi kooli õpetaja Kersti Grünewald oli sellisest nutikusest vaimustatud ja leidis, et see oleks järgimiseväärne ka Rootsis. Muide, ta oli oma kooli esindajana otsimas sõpruskooli ja praegu käivadki selles küsimuses läbirääkimised.

Kooli tuleviku pärast aga tunneb muret kogu Reaalkooli pere. Juurde- ja pealeehitusi ei saa ette võtta, küll aga sügavuti. Direktori jutust selgus, et võimla põrand lammutatakse ja selle alla ehitatakse raskejõustikusaal. Tulevikus tahetakse aulaks hakata korraldama ka kontserte, ees seisab Vabadussõjas langenud õpilaste ausamba taastamine, marmortahvli panek langenute nime-dega aula seinale, kooli ajalugu valgustava materjali kogumine jpm. Reaalkoolile tahetakse anda tagasi selle endine staatus.

Ühises ja rikkalikus lantšilauas arutati kolleegidega tööprobleeme. Koosviibimisel olid veel Eesti Hariduse Arengukeskuse direktor Ilmi Saulepp, Eesti Kooliealisekasvatuse Metoodikakabineti asejuhataja Madli Vitismann, abikooli õpikute autor, Tartu ülikooli defektoloogia osakonna eripedagoogika kateedri dotsent Karl Karlep ja abikooli emakeele töövihikute autor Helle Torim Keila algkoolist.

Pressiesindajaks oli „Õpetajate Lehe” osakonnajuhataja Viive Leht ja ka Tallinna TV noortesaadete juhataja Kalev Vapper oma tehnilise personaliga. Juttu oli palju ja lahketelt kolleegidelt saadi õpikuid, milliseid vajaduse korral saab kasutada ka Stockholmi E. Koolis. Ilmo Saulepp tegi teatavaks, et Eesti Hariduse Arengukeskus hakkab saatma Stockholmi õpikuid, loomulikult, kui neid vajatakse.

Õnnestunud õppereisi Reaalkooli võib võtta kokku järgmiste arvamustega:

– Mitu korda Eestis käidud, aga seekord oli soe ja hubane tunne istuda koos kolleegidega ja vahetada mõtteid. Vanaaegne koolikell, eriline atmosfäär ja palju muud tegid koosviibimise mõnusaks. Koolimaja õhkub aastakümnete jooksul välja kujunenud tarkadest mõtetest – õpetajate poolt külvatud ja õpilaste poolt edasi arendatud.

– Kahju, et aeg oli liiga lühike.

Õpetajate Majas tutvustas direktor Märt Hunt oma maja, tegevust ja abilisi. Väikesed lapsed, kes esinesid armsa laulumänguga, äratasid imetlust oma siiruse ja lustaka hooaga. Rahvarõivais noorteansambel laulis „Tuljakut” ja lõpmata kauni häälega alt esitas kaks soololaulu. Jõuti käia ka Kooliealisekasvatuse

Metoodikakabinetis tutvunemas õppematerjaliga. Huvi vastastikkuste kontaktide jätkamise vastu oli mõlemapoolne. Oli kuulda isegi hääli, et võiks vahetada nii õpetajaid kui õpilasi. Millal ja kuidas see võiks toimuda, on omaette küsimus ja sõltub paljudest asjaoludest.

Oldi ühisel arvamusel, et reis oli igati huvitav. On ju kõikide eesmärgiks eesti noorte õpetamine ja Kodu-Eesti ning Välis-Eesti jõudsid jällegi sammukese teineteisele lähemale, seekord hariduspöllul. Stockholmi Eesti Kooli õpetajad avaldavad oma armsatele võõrustajatele tänu suurepärase vastuvõtu ja liigutava südamesoojuse eest.

Mare Aadli

STOCKHOLMI EESTI KOOLIST

1990. a. kevadel tähistas Stockholmi Eesti Kool oma 45. aastapäeva. Algaastatel töötas see kool eesti algkoolina, hiljem ühtluskooli raamides ja peale viimast Rootsi koolireformi põhikooli madal- ja keskastmekoolina. Alles 1986. a. sai kool loa kõrgastme asutamiseks. Seega on koolil nüüd madal-, kesk- ja kõrgaste, mis võimaldab eesti päritoluga lastel emakeelset õpetust kuni gümnaasiumi astumiseni. Sellisena on Stockholmi Eesti Kool ainulaadne kogu Läänemaailmas. Kool töötab senini A-koolina ja on ainus, millel on oma kõrgaste. Göteborgis töötab Eesti Kool B-koolina madal- ja keskastmega.

Kus asub siis Stockholmi Eesti Kool? Sellele võib vastata nii – Stockholmi ilusaima väljavaatega paigas, kuna õpetajatetuba ümbritsevalt rõdult võib näha kogu Stockholmi linna panoraami. Kool asub ise Stockholmi Vanalinnas Saksa kiriku kõrval. See on ka kõige sobivamas kohas laste seisukohast, sest allmaarauttee kõik liinid teevad peatuse Vanalinnas, kust on ainult mõnisada meetrit Eesti Koolini ja kuna vanalinnas on autoliiklus tugevalt piiratud, siis võimaldab see lastele ohutu tee koolini. Paaril tänaval, mida tuleb ületada kooliteel, juhib liiklust kooli õpilastest koosnev liikluspolitsei.

Viimasel paaril aastal on Eesti Kool kujunenud nagu mingiks Mekkaks, kuna igapäevaseks nähteks on, et kooli külastavad ajakirjanikud, rootsi koolide õpilased, kes teevad mingisugust erialatööd eesti ainekul või külalised Eestist, sel puhul peamiselt eesti õpetajad, kes külaskäigul Rootsis. Kuna õpetajatetuba ja kantselei asuvad hoone kõige kõrgemal korrusel, on külastajatel normaalselt „võhm” väljas, ehk nagu üks rootsi ajakirjanik kirjutas artiklis kooli kohta, et kui ta oli lõpuks hingeldades jõudnud õpetajatetuppa, oli ta aukartusega vaadanud eesti õpetajaid, kuna need peaks vist olema tippsportlased, kui nad suudavad päevas mitukümmend korda üles minna ilma südamerabandust saamata.

Ülalmainitud õpetajatetuba on kahjuks rahvast täis, sest seal sagivad peale

õpetajate ka õpilased, kuna mõnel õpilasel on alati midagi küsida või muidu asju ajada. Üks kolmandik õpetajatetoast on eraldatud vaheseinaga ja seal asub nüüd üks klassiruum, nii et lapsed peavad õpetajatetoast läbi minema teel klassiruumi ja miks siis mitte õpetajate hulka isegi maha istuda. See paneb alati nii külastajaid kodumaalt kui ka rootslasi imestama, et vaat' milline hea ja kodune läbisaamine on õpetajate ja õpilaste vahel. Aga keegi ei taipa, et õpetajad tahavad tundide vahel ka hinge tõmmata ja puhata.

Varemmainitud klassiruumi ehitus oli aga hädavahend, kuna kõrgastme juurdetulekuga oli olemas ainult kuus ruumi. Vajadus tõusis aga kolme klassiruumi võrra suuremaks. Praegu on üks klassiruum üüritud paarsada meetrit eemal Toomkiriku vastas Stortorgeti ääres. Jah, ruumikitsikus on karjuv! Eesti Kooli „peremees” (rootsi keeles huvudman) Eesti Komitee sai loa rootsi võimudelt kõrgastmeks, aga küsimus kõrgastme õpetajate palkadeks ja ruumide osas ootab lahendust tänapäevani. Kool on olnud sunnitud lahendama neid küsimusi ise hädaolukorras. Kõrgastmeõpilased on sunnitud sõitma kaugemale füüsika-, mehaanika-, bioloogia- ja keemiakabinettidesse. Riigitoetus katab veidi üle kolmandiku kõrgastme õpetajate palgast, muu osa peab kuidagi „kombineerima”.

Stockholmi Eesti Kooli peremees on Eesti Komitee, kelle ülesandeks on vahendada Göteborgi ja Stockholmi eesti koolide õpetajate palgad ja muu ametlik kirjalik asjaajamine. Koolil on oma juhatus, Hoolekogu, kuhu kuulub kaks esindajat Eesti Komiteest, üks esindaja Kooli Sõprade Seltsist, üks esindaja Lastevanemate Komiteest ja kooli direktor.

Eesti Koolil oli eelmisel õppeaastal 139 õpilast, tänavu 89/90. õppeaastal 123. Õpilaste arv muutub päevast väeva, kuna viimase kahe aasta jooksul on tulnud kodumaalt õpilasi, kelle vanemad püüavad saada Rootsis elamisluba. Kuni käesoleva aastani rahuldati alati need soovid, kuid olukord on muutunud. Näiteks jaanuaris ühel hommikul ei ilmunud kooli 14 last, kes saadeti päevapealt Stockholmi põgenikelaagrist edasi mujale läbikäigulaagritesse Rootsis asiüliluba ootama. Uute õpilaste juurdetulek on alati teretulnud, kuid selline olukord tekitab ka suuri probleeme. Lapsed Eestist tulles ei valda sõnagi rootsi keelt, õpperaamatud on aga meil rootsikeelsed, lastele tuleb õpetada keelt ja tundide ajal tõlkida mõisted eesti keelde. Peale mõnekuist või aastast kooliskäimist saadetakse lapsed, nagu mainitud, mujale. Lastel ja ka klassikaaslastel on nutumaik suus. Samaaegselt märkab ka, et paljud uustulnukad, niipea kui neil rootsi keel enamvähem selge, viiakse vanemate soovil üle rootsi kooli, et nad assimileeruks kiiremini Rootsi ühiskonda. Meie kolmanda generatsiooni lapsed püüavad võidelda selle eest, et säilitada oma esivanemate keelt, paljud uustulnukad aga soovivad sulada sisse rootsi ühiskonda. Paradoksaalne!

Richard Norvell

MIS TOIMUB TORONTO EESTI KOOLIDES?

„Vaba Eestlase” toimetusel oli võimalus jutelda kahe koolimehega korraga – nimelt käisid toimetuses külas eesti täienduskoolide tegelased Toronto eesti algkooli juhataja hr. Valdek Lenk ja keskkooli-gümnaasiumi juhataja hr. Edgar Marten. Nad pajatasid järgmist.

Jutleme siis veidi kooli praegusest olukorrast ja juubelistest. Hr. Marten, kas räägiksite sellest meile paar sõna?

M: „Eesti kool – see tähendab m.õlemad, nii alg- kui keskkool – on praegu umbes 160 õpilasega, pluss lasteaed – kokku 275 last. See on küllaltki suur arv, mille üle eesti ühiskond Torontos võib tõesti uhke olla. Eesti Seltsi täienduskool (algkool) saab 40-aastaseks, keskkool pühitseb 25. aasta juubelit. Algkoolist on üle 1300 lapse läbi käinud, keskkoolist üle 500 õpilase. See on küllaltki suur eesti noorte arv, kes on saanud oma teadmise ja hariduse aladel, mis puudutavad eesti küsimusi. Meie noored on hästi edasi jõudnud ka Kanada ühiskonnas, meie üliõpilaste arv on protsentuaalselt kõrge ja nad on tublisti esindatud ka meie korporatsioonides.”

Räägime natuke juubelist. Kuidas ja millal see toimub?

M: „Pidustus toimub 24. märtsil. Ootame meie mõlema kooli lõpetajaid osa võtma. Alustame kontsertaktusega, mille juurde kuulub meie õpilaste ja õpetajate austamine – kontserdi osa täidavad meie endised õpilased. Sellele järgneb õhtune koosviibimine õhtusöögi ja kireva kavaga, meie endistelt vilistlastelt: see peaks kujunema huvitavaks.”

Ja see oleks maksuline?

M: „Jah, maksuline – aga me ei lähe mitte profiiti tegema, hoiame kulud minimaalsed. Paljude vilistlastega on räägitud, saame sealt klaverimängijaid, lauljaid – meie kooli ridadest on küllaltki palju muusikainimesi läbi käinud. See oleks juubeliks mõlemale koolile – 40 aastat algkoolile ja 25 aastat keskkoolile.”

Tore. Näüd hr. Lenk – kas räägiksite meile midagi algkooli tööst?

L: „Meil on juba aastate jooksul kujunenud kindel kava, mille järgi me läheme – seda on aegapidi uuendatud, peamiselt just õpetajate täienduskursuste kaudu – neid on meil juba kolm aastat peetud, Toronto lähedal „Devils Elbow” suusakohas.

Rõhk on pandud eesti keelele – emakeeleks ei saa seda enam nimetada, sest paljud emad ei ole eestlased. Paljud tulevad meie eriklassi, mis on mõeldud neile, kes on segavanemaist ja ei oska hästi eesti keelt.”

Kuidas proportsioon praegu on – oskajate ja oskamatu vahel?

L: „Oskajaid on muidugi rohkem – meil on eriklassis praegu 27 õpilast, aga need on jagatud ka kaheks – nooremad ja vanemad. Nii et vanemad on need, kes kanada koolis on keskkooli tasemel – vanemad grupid – kuid eesti

keele alal nad ei ole. Püüame kogu asja teha eesti keeles, kuid me peame muidugi inglise keele abiks võtma.”

Kas te eestikeelseid raamatuid ka veel loete – nagu vanasti, kui minu lapsed veel eestikeelses koolis käisid?

L: „Ikka loeme – kuid tase on palju alla läinud – üldse, ka vanemate seas on tase alla läinud, vanemad on ju ise endised siinsete täienduskoolide lõpetajad – kodune keel mõnes kohas neil lonkab – räägitakse kas inglise keelt või eesti ja inglise keelt segamini – seepärast raamatute lugemine ei ole ka nii intensiivne kui varem. Kuid lapsed peavad tegema väikese kirjandi ja jutustama sisu. Kuid need on palju kergemad raamatud kui kooli algaastail.”

Ja mida Te veel läbi võtate?

L: „Teiseks õppeaineks on ajalugu – alguses nimetasime seda kodumaa tundmiseks, kus võtsime ajalugu ja maateadust vaheldumisi – samuti ka lugemise juures. Meie õpperaamatud on nii korraldatud, et segamini on ajalugu ja emakeel – kus siis ka tunnid segunevad. Vast oleks paremgi, kui need ained saaks kõik kokku panna, oleks üks õpetaja, kes õpetaks kõiki neid aineid oma tunnis, mis see ka juhtuks olema.”

Kas õpetajad on kõik veel vanemast generatsioonist, või on ka nooremaid? Ja selliseid, kes on ehk alles hiljuti Eestist tulnud?

L: „On neidki, kes on Eestist tulnud ja neid, kes siin on kasvanud. Vana-maid on ikka veel mõned järele jäänud. Õppetöö kohta algkoolis oleks see praegu kõik, me käime ikka veel vana rutiini järgi, aga muidugi, nagu mainisime, on meil nooremaid siinseid õpetajaid, kes oma uuemaid pedagoogilisi teadmisi proovivad.”

Nüüsiis, kuidas on õppetööga keskkoolides?

M: „Küsimusi oli raamatulugemise kohta – me keskkoolis loeme raamatuid edasi. Kuu aja jooksul peab igaüks kodus ühe raamatu läbi lugema, endalalgatusel, aga klassis loetavaid raamatuid me käsitame õpperaamatuina – arvustus, tegelaste vaatlemine veel peale keeleõpetuse – see on natuke kõrgemalt tasemelt. Kirjakeel on meie lastel jäänud nõrgemaks, aga kes keskkoolis käivad, räägivad päris korralikku keelt – neil ei ole raskusi keskusteluga. Kuid mis eesti keele raskemaks teeb, on muidugi need käänd- ja pöördõnade vormid. Ja noorte sõnatagavara on väiksemaks jäänud – neil ei ole enam sellist sõnatagavara, nagu see oli meie lastel 15 aastat tagasi. Meil on õppekavas küll eesti keel kõikides klassides, sel aastal uuesti on meil ka lauluõpetus – isegi poisid laulavad päris ilusasti. Varem oli, et poisid nagu häbenesid selles eas. Peale selle on meil veel kodanikuteadus, mida hr. Ründva õpetab.

Kas Kanada korda ka valgustate?

M: „Jah, ka Kanada demokraatlikku valitsusvormi õpitakse – samuti koosolekute pidamist, parlamentlikku protseduuri – sellest on neil kindlasti suur kasu olnud, sest meie vilistlased istuvad praegu juba igal pool siinsetes organi-

satsioonides sees. Nagu ehk olete märganud, on meie nooremad inimesed juba igal pool tegevad.

Kas olete märganud, et kodumaal käimine on noorte keelt aidanud? Nagu et nad saavad rohkem keeletunnet?

M: „Jah, seda peab ütlema – neil tekib ka rohkem huvi keele vastu. Üks väga tähtis osa eesti koolidel on ka kasvatuslik. Rahvuslik kasvatus – oleme püüdnud õpetada, kuidas üks noor inimene demokraatlikus ühiskonnas peab kasvama ja elama – ja see on olnud võrdlemisi edukas – kogu selle pika kooli ajaloo kestel ei ole meil olnud ühtegi sarnast juhust, kus me oleksime pidanud oma õpilaste käitumise pärast häbenema või mõne pahateo pärast kedagi koolist välja viskama. Meie noored, nagu mainitud, on nüüd igal pool tegevad.”

Ning mis tulevikuplaanid teil on?

M: „Kindlasti see generatsioon, kes praegu on veel lasteaias ja selle järglasedki käivad veel eesti koolis – ja kindlasti suhtlemine Eestiga on elustanud arusaamist; need noored, kes Eestis on käinud, neile on Eesti muutunud reaalseks. Varem vaatasime ainult Eesti kaarti, aga neil oli seda kaarti raske reaalseks pidada. Nad käivad nüüd seal ja tulevad tagasi eesti vaimu täis – nad näevad ka, kui armetuks Venemaa on Eesti teinud. . . on koolis teistele õpilastele rääkinud, mis seal juhtub ja kuidas see välja näeb. Nad on vaimustatud Eesti-maast, aga nad ei ole vaimustatud kommunismist, see neile külge ei hakka.”

Kas on konkreetseid plaane olnud mingit gruppi Eestisse saata, nagu mõnele festivalile või nii?

M: „Meil olid varem „kevadpäevad”, kui meil oli veel nii saja õpilase ümber, siis pidasime ühiseid päevi. Nüüd ei võta teised keskused enam meie plaanidest osa, raske on organiseerida grupisõite, sest need on võrdlemisi kallid – ma ei usu, et sellest midagi tuleb. Ma eeldan, et kui koolidest keegi läheb, siis ikkagi eraviisiliselt või vanematega koos.”

Kui palju on veel teisi eestikeelseid koole Kanadas?

M: „Eesti koolid on peale Toronto veel Hamiltonis, Montrealis, Londonis ja Vancouveris – Sudburys oli veel üks paar aastat tagasi, aga see on ära kadunud. Need on kõik algkooli tasandil – sellist kolmeastmelist koolisüsteemi, nagu meil siin, ei ole kuskil mujal.”

Kuidas on Ühendriikides – nagu näiteks New Yorgis?

M: „Nad ei ole kunagi nii intensiivselt töötanud kui siin – isegi New Yorgis, ma ei oska täpselt ütelda, mis seal õieti on – seal töötavad koolid veel Long Islandil, New Yorgis, Lakewoodis – aga kui suured need momendil on, ei oska tõesti öelda.”

Nii et teil lähemat koostööd ei ole?

M: „Mitte selles osas. Esto'de aegu muidugi on meil koosolekuid, istume koos ja arutame – on küll tehtud plaane, meil on õpetajate päevad – ühisest org'ist ei ole kunagi midagi välja tulnud, õpetajad ja kasvatajad on oma kooli-

dega nii tegevuses, et ei jää millekski muuks aega üle.”

Kas nende õpetajad ei ole siin teie õpetajate päevadel käinud?

M: „Ükskord St. Catharine’is oli meil midagi ühist – ja meie käisime ükskord Lakewoodis – siis oli meil ühine kokkusaamine. Kuid meie õpetajate päevadel käivad inimesed siin Kanada keskustest – mitte USA-st.

Kõige tihedam side on meil Rootsiga, Õpetajate Keskühingu kaudu. Seal antakse välja õpetajate tegevust käsitlevat bülletääni, millele meie ka kogu aeg kaastööd oleme teinud. Rootsi Eesti Päevadel oli meil pikem konverents, ka Austraalias toimus see nii.”

Kas teie nooremad õpetajad on ka Kanada koolides õpetajad?

M: „Algkoolis on see peamiselt nii – meie nooremad õpetajad – algkooli osas – on kõik Kanada koolides töötavad – Eestis kutsealalise hariduse saanud ei ole vist algkoolis rohkem kui hr. Lenk.”

Kuidas koosseis on – kui palju teil on neid kokku?

M: „Kokku on 17, kõikides koolides – alg- ja keskkoolis ning gümnaasiumis.”

Ja kui palju neid on veel Eesti staažiga?

M: „Mina, hr. Ründva, hr. Lenk – rohkem vist ei ole – ah jah, pr. Puhm ka. Nii et neid on neli. Pr. Marley on ka Eestis oma hariduse saanud, tema on osaliselt õpetajatööl. Kuid ma tahaks veel õppepäevadest rääkida. Oleme püüdnud oma koolide õpetuslikku tegevust uuendada. Maailmas ei ole midagi igavene, kui asjad aeg-ajalt ei muutu, tekivad raskused töös ja tegevuses. Näiteks on Kanada koolides õpetuse meetodid aja jooksul palju muutunud, me ka kohendame oma süsteemi. Õpetajate päevadel kevadel on aeg asju üle vaadata ja uusi plaane teha. Oleme õppekavad üheskoos läbi arutanud, selle tagajärjel on meil inimesi, kes on võimelised raamatuid kirjutama, nagu näiteks Valdek Lenk – ta on kirjutanud ajalooramatuid, töövihikuid – keskkooli osas on pr. Puhm meile kirjutanud uusi õpperaamatuid – oleme administratiivselt heas olukorras; hr. Lupp hoiab meil asjad korras. Kuulume ka Toronto koolide keskvalitsuse alla. . .”

Kas te neilt ka toetust saate?

M: „Algkoolide kõikide klasside õpetajad pluss keskkooli esimese klassi õpetajad saavad nende kaudu oma palgad, pluss teatud õppematerjale. Oleme küll iseseisvad oma tegevuses, kuid peame neid informeerima, mida teeme. Praegu olen mina see, kes vahendab – nad ei ole just ise inspekteerimas käinud.”

Olete siis nagu koolinõunik?

M: „Ei, mitte just seda – olen ainult sidemeheks. Vahetevahel on meil koosolekud, kus me vahetame ideid, mida meie kool teeb, mida teised teevad – korraldame ka koos õppepäevi, aga nemad ei sega vahele.”

Proportsionaalselt – kui palju nad toetust annavad?

M: „Nad maksavad põhimõtteliselt kahe ja poole tunni eest nädalas teatud õpetajatele – aga suurem osa kulusid tuleb meil endil kanda. Meie koolikomitee on alati tugev olnud, lastevanematega on hea läbisaamine – õppemaks on olnud sama, 50 dollarit aastas perekonna pealt, vaatamata sellele, kui mitu last on koolis. Peame muidugi ka Eesti Majale renti maksma, aga see on võrdlemisi armastusväärne.”

Kas kunagi ei olnud probleemi sellega, et koolihoones ei tohtinud olla kõrtsi-kohvikut, kus alkoholi serveeriti? On sellest üle saadud?

M: „Ei, see ei olnud probleem – aga me muutsime keskkooli-gümnaasiumi selle aja pealt ära, mil kohvik lahti on – algkooliga ei ole probleemi, seal käivad lastevanemad kaasa, nad täidavad kohviku. Aga keskkooliõpilased on omapead, me ei taha, et nad oleksid restoranis vahetundidel – seepärast ei ole me lubanud, et kool ja kõrts korruga töötavad.”

Noh – on veel siis midagi südame peal? Hr. Lenk, on teil veel öelda midagi huvitavat?

L: „Edgar on kõik ära öelnud, mis tarvis – võib-olla veel nende õppepäevade kohta paar sõna. See on meil koosnenud harilikult loengutest, aga praktilist tööd oli vähe – kuid loengud olid huvitavad, saime need lektorid oma õpetajate hulgast – mõned neist käisid ka hiljuti kodumaal.”

M: „Jah, näiteks pr. Nippak käis koos minu tütreaga, seal oli kokkusaamine sealsete õpetajatega. Ajalugu kirjutatakse ju nüüd seal ümber – me oleme võimalised tegema selektsiooni ja rõhutama neid momente, mis meile olid tähtsad – ärkamisaeg, Vabadussõda jne. Vastavalt sellele on Valdek Lenk kirjutanud oma raamatu. Keele osas oleme ka olnud sunnitud ära jätma teatud asju – näiteks vältevahelduse jne. Need on küsimused, mida me õppepäevadel arutasime, seal koostasime spetsiifilised plaanid – need tõlkisime kõik inglise keelde ja need on esitatud Toronto koolide keskvalitsusele.”

Ning mis siis veel sellest suuremast kokkusaamisest – on tarvis eelregistreerimist? On teil teada, kes tulevad ja kes on kutsutud?

M: „Otsime igast lennust paar vilistlast ja hakkame nende kaudu seda asja ajama. Iga lõpetaja kohta on meil kartoteek olemas – nii et meil on kõik eelised nende leidmiseks. Eriti kuna meil on kõigi nimed olemas, mis poiste puhul ju ei muutu. Ja paljud neist käivad omavahel läbi, teavad kes ja kus. Ning muidugi külaliste tarvis, need, kellele me kutseid ei saada, neil palume eelregistreerimist. Kava ei ole meil veel täiesti kindel, aga selle kallal töötavad mitmed andekad inimesed. Ning loodame, et kõik läheb korda.”

Niisiis tänan väga huvitava jutuajamise eest – ja meie omalt poolt teeme ka kõik, et asja kordaminemisele kaasa aidata – kaasa arvatud käesolev artikkel.

Intervjueeris A. T.

AINULAADNE EESTI TÄIENDUSKOOL CALGARYS

Umbes kaheksa aastat tagasi töötas Calgarys Kanadas 6 aastat Eesti Täienduskool, kus õpetajaks oli Helgi Leesment ja õpilaseks ta oma tütar Krista. Töötati täielikus kooli süsteemis, kindlate tundidega ja kindla ajaga. Nüüd on Krista lõpetanud täienduskooli ja temast on saanud ise õpetaja. Ta on nüüd õpetanud eesti keelt 12-aastasena Torontost Calgarysse asunud 5-aastasele Milvi Tiislerile. Milvi õppis aastaga selgeks eesti tähestiku ja suhteliselt küllaltki hästi ka lugemise.

Koolitöö kõrval korraldati ka emadepäeva aktus. Aktuse kava koostasid mõlemad noored. Otsustati valmistada paberist ja riidetükkidest näitenukke ja esitada „Punamütsikest”. Milvil tuli pähe õppida ka üks luuletus – salaja, ilma vanemate teadmise ja abita. Emadele ja vanaemadele kinnitati laste poolt rinda ka valged öied ning üteldi tänuks ilus salmike.

1988/89. õppeaastal tegutses Calgary Eesti Täienduskool seitsme õpilasega. Koolitunnid toimusid igal teisel pühapäeval kahe tunni kestvusega. Koolis kirjutatakse, loetakse ja laudakse eesti keeles. Noored täienduskooli õpilased esinesid ka jõulujumalateenistusel lauluga. Ka emadepäeva kavas esinesid täienduskooli õpilased deklamatsioonide, tantsude ja lauludega.

Noortele on äärmiselt oluline kohaliku maa keele kõrval eesti kui teise ja foneetilise keele õppimine. Kakskeelsus suurendab lapse intelligentsi.

1989. a. sügisel algas õppetöö Calgary Eesti Täienduskoolis juba 12 õpilasega Helgi Leesmenti juhtimisel.

PEETRI KOGUDUSE PÜHAPÄEVAKOOL TORONTOS 40 AASTAT

Pühapäeval, 29. jaanuaril 1989 tähistas Peetri koguduse pühapäevakool neljakümnendat aastapäeva jumalateenistusega kodukirikus ja sellele järgnenud koosviibimiseiga seltskondlikes ruumes.

Jumalateenistuse kord oli kohandatud päeva tähtsusele. Pühapäevakooli õpilased osalesid aktiivselt õpetajate A. Tauli ja G. Piiri abilistena. Algussalmi – Laul 100, luges Karin Marley. Lastekoor Margit Viia-Maiste juhatusel laulis „Olen väike laululind” ja „Ei ma liiga väike”. Saatis harpsikordil Martin Kiik. Harpsikordil esitas veel J. S. Bachi „Prelüüd re-minooris” Kersti-Li Kuutan. Pühakirja lugesid Laine Raudsepp, Johannese ev. 10:11–14 ja Kersti-Li Kuutan, Markuse ev. 10:13–16. Solistina laulis sopran Evi Valge kaks laulu: „Jää minuga” – J. S. Bach ja „Jää rahul, mu hing” – Mendelssohn. Oreil saatis koguduse organist dr. R. Toi. Päevakohase kõne lastele ja vanadele pidas õp. A. Taul.

Pärast jumalateenistust kogunes rahvas alla saali. Koosviibimise avas õp. G. Piir söögipalvega. Avasõna ütles Oscar Müllerbeck, kes toimis ka teadustajana. Ta meenutas aega enda elus seoses pühapäevakooliga, mainides, et „sünnipäevalaps” on isegi temast vanem. Pühapäevakooli tegevusest andis lühikese ülevaate praegune juhataja Anne Graydon.

Pühapäevakool asutati 19. jaanuaril 1949. a. 19 õpilasega ja kahe õpetajaga – H. Liitoja ja M. Puhm. Praegu käib koolis 27 last, õpetajate Margit Maiste (6-8-aastased) ja Enn Lillaka (9-11-aastased) juhatusel. Abilisi on ka teisi, nende hulgas A. Kriisa, kes on olnud pühapäevakooli juures tegev 33 aastat, kusjuures ta ei ole puudunud mitte ühtki pühapäeva. Vahepeal on olnud tõusud ja mõõnad – kõrgseis 200 ja 300 vahel. Pühapäevakooli koor laulis 17-liikmelises koosseisus kaks laulu Margit Maiste juhatusel ja klaverisaatel: „Jeesus mindki armastad” ja „Me kõige suurem meelega”. Koori noorim laulja 4-aastane ja vanim 11-aastane. Aago Rääts, Tallinna Konservatooriumi lõpetaja ja laste muusikaliste tv-saadete korraldaja Eestis, esitas flöödil Margit Maiste klaverisaatel Mozarti kaks sonaati flöödile ja klaverile, mis Mozart on komponerinud 8-aastasena.

Tänusõnad pühapäevakooli õpetajatele ja abilistele ning perenaistele ütles Oscar Müllerbeck ja lõppsõnad koguduse esimees A. Tork.

P. R.

„EESTI ISAMAALISI LAULE”

Selle pealkirja all ilmus Tallinnas „Eesti Raamatu” (1988) kirjastusel nägus noodiraamat meie heliloomingust, mis suuremalt jaolt oli varasemal ajal keelatud. Esmakordselt näeme jälle laulude pealkirju kaunis rukkilillesinises, mis koos musta trükikirjaga valgelt paberil tuletavad meelde meie rahvuslipu värve.

Avalauluks on A. Kunileidi „Mu isamaa on minu arm”, millele järgneb meie hümn, E. Võrgu „Isamaale” ja „Eesti lipp”, A. Kunileidi „Sind surmani”, K. A. Hermanni „Isamaa mälestus”, F. Saebelmanni „Kaunimad laulud”, M. Härna „Veel kaitse kange Kalev. . .”, „Isamaa, õitse sa...!”, A. Thomsoni „Oh mu ilus isamaja”, „Miks sa nutad, lillekene”, „Võõrsil” (J. Kappel), „Oh Eesti isamaa” (J. Kappel), samalt autorilt veel „Eestlane olen ja eestlaseks jään”, „Kostke laulus eesti keeles”.

Kui seda raamatut lehitseda, siis kogemustega muusikaõpetajana tulevad silmade ette kõik need laulud, sest need esinesid ka „Leelodes” ja „Lemmiklauludes” ja moodustasid meie kasvavale noorsoole põhilise lauluvara. Nii jäi meie kaunis viis ka siis alles, kui idanaaber meie maa võimuahnelts vallutas.

Need meist, kes seisid selle kurva fakti ees, kui meie armsaks saanud koolilaulikud ära korjati, vist ka ära hävitati ja asendati mingisuguse võõrapärase,

mõttetu punase propagandaga, võivad jälle rõõmuga nautida selle lauliku ilmumist kui „uue ärkamisaja” sissejuhatavat sammu.

On esindatud peaaegu kõik meie lemmikautorid: A. Lätelt „Ärka üles isamaa”, „Kus Põhjalahe kohiseb”, rahvalikest lauludest leiame sealt „Mu isamaa armas” (saksa viis), A. Kunileidi „Meil aia äärne tänavas”, siis veel J. Ennola „Isamaa hiilgava pinnala”, M. Saare „Mu rannikmaa”, J. Simmi „Mulgimaale”, K. Tärnu „Mu Eestimaa”, A. Kapi „Pühendus”, R. Pätsi „Ühte laulu”, E. Aava „On tunne, mis tuhandeid ühendab”, T. Vettiku „Tervitus”, „Su Põhja-maa päikese kullast”, J. Aaviku „Hoiu Jumal Eestit”, „Püha, põline ja üllas”, G. Ernesaksa „Mu isamaa on minu arm”, V. Reimani „Uueks tõusuks”.

Uute autoritena on seal veel Ü. Vinter, V. Tormis, U. Naissoo, O. Ehala, A. Mattiisen (5 laulu), R. Eespere, V. Toomemets, M. Zilmer ja G. Kriik.

Võin julgelt seda ilusat laulikut laululava-pildiga kaanel soovitada igale eestlasele, nii noorele kui ka vanale. See on väga julgelt t e h t u d ja omab suurt tähtsust meie rahvusliku vaimu alalhoius ja meie hingelise koe säilitamises! Raamatus on üldse 65 lk. (20x14 sm.). Nooditrükk on hea ja laulud mit-mehäälsed.

Enn Sahuveer.

IFTA KONGRESS 1989. a.

IFTA kongress peeti Saksamaal Würzburgis 21.-24. juulini. Seekordse kongressi üldteemaks oli „Solidaaarsus”. Delegaatide arvu poolest oli see rekordiline. Osa võttis 40 organisatsiooni, nende hulgas WCOTP, FIPESO, FISE, AATO, aga samuti ka UNESCO, UNICEF-i ja Euroopa Nõukogu esindajad.

Kongress võttis uuteks liikmeteks vastu 13 organisatsiooni, nende hulgas 6 prantsuse keelt kõnelevatest Aafrika maadest, 3 Ladina-Ameerikast (Kariibi regioonist). Seetõttu tuli ka juhatuse liikmeks üks sellest piirkonnast valida.

Solidaarsusel on hariduse alal suur koht täita. Rahvusvahelises liikluses ja üksteisega suhtlemisel omab solidaarsus põhilise väärtuse ja seisundi. Meie sihik on saavutada võrdõiguslikkus kõigile rahvastele ja rahvustele. Sellest siis johtub ka, et nii koolielus kui ka vastastikusel suhtlemisel mitmete koolide vahel valitseks solidaarsus teatud hariduslike printsiipide rakendamises. Selle asemel, et neid solidaarsuse põhialuseid edukalt rakendada ainult oma rahva juures, peaks aga samu põhiväärtusi tagama ka teistele rahvustele ja igati kaasa aitama nende pakiliste probleemide lahendamises.

IFTA püüab seda rakendada sel teel, et vahetab ideesid ja korraldab vastastikuseid vahetusi rahvusvahelises ulatuses Põhja ja Lõuna vahel. Sellise sümposiumi esialgseks kavatsuseks oleks moodustada 34 kooli vahetus Aafrika koolidega, et seeläbi neid puhtpraktiliselt aidata (s.t. vihikute, õppetarvete ja

muu meetodilise materjali näol). Ainult sel teel saame kasvatada avarama maailmavaatega inimesi, kes on valmis ise solidaarsuse rakendamises kaasa lööma.

Edasi otsustati korraldada 6.–7. mail 1990 Šotimaal, Euroopa Regionaalne Töökonverents, kus rakendamisele tuleb füüsilist abi vajavate laste hariduseluse puutuvate probleemide lahendamine.

11.–12. augustil 1990 toimub eri sümposium Kostariikas põhikooli küsimuses, sest paljudel aladel on põhikooli edu ja areng veel väga algeline. Eriti tähtis osa solidaarsuse rakendamisel on õpetaja, aga ka koolil ja tema olulisel mõjul ühiskonnale ja ümbruskonnale. Siia hulka tuleks arvata ka etniliste gruppide toetamine emakeelse hariduse jätkamisel!

Eriti tõsteti siin esile Austriat, et Carinthias, kus elab sloveene, puudub nende emakeelne õpetus, kuigi haridus peaks olema seal kakskeelne.

Würzburgi kongress oli järjekorras 56. Selle korraldajaks kohapeal oli Lääne-Saksamaa „Verband, Bildung und Erziehung”, asukohaga Bonn. Saksamaal.

Kongressi lõpul võeti vastu, nagu ikka, 5 suuremat resolutsiooni, mis täpsustavad kongressi teemat „Solidaarsus hariduslikus tegevuses”, peale selle aga ka veel rida üldlaadilisi otsuseid.

Ka seekord korraldati vabal ajal terve rida ekskursioone ja muid üritusi.

IFTA juhatusele kuuluvad: Ferd Milbert (Luksemburg), kes esindas meie Õpetajate Keskühingut sellel kongressil vastava volituse alusel. Tema on presidendiks, abipresidendiks on Ludwig Eckinger (Lääne-Saksamaa), sekretär – Jean-Bernard Gicquel (Prantsusmaa), laekur – A. Rochat (Šveitsi prantsuse keelt kõnelevalt alalt). Regionaalsed liikmed: M. Simaga (Mali), S. Zadi (Elefantidiluurannik), B. Lipuzic (Jugoslaavia), J.-C. Barbarant (Prantsusmaa), O. Donsky (Israel), L. Eckinger (Lääne-Saksamaa), C. Zuniga (Honduras) ja lisaliige Lurdes Fernandes.

Austria valitsusele otsustati saata märgukiri, et nad jälle arutusele võtaks kakskeelsuse probleemi, et seega kaasa aidata sloveenidele nende emakeelse õpetuse jätkamises, paralleelselt saksakeelsele. Loodame, et see ka tagajärgi annab.

Loomulikult oleme ka meie ise olnud aastaid selle probleemi tulipunktis ja siiani kuidagi suutnud seda olukorda tagajärjekalt lahendada – eriti R o o t s i s.

Olgu tähendatud, et meie Keskühingul on siiani olnud hää nimi ja aastatega oleme leidnud palju sõpru ja mõttekaaslasi!

Enn Sahuveer

JOONISTAMISE ÕPETUSEST

Ma ei ole kunagi joonistuse ega muu aine õpetaja olnud koolides. Isegi mitte lastekodus, mille juhataja olin 1977. a., sest seal kulus mu aeg administree-rimise peale. Sellevastu olen joonistamist õppinud rohkem kui keskmine kodanik ja tutvust teinud mitmesuguste õpetajate ja õppemeetoditega. Peale selle olen praktiliselt välja õpetanud paar generatsiooni teatrimaliajaid, mis on ka teatud kogemust andnud.

Kuna kõik olete tegelikud õpetajad, siis tunnete muidugi kehtivaid õppekavasid, milledest mul omakorda aimugi pole. Seetõttu võib mõnigi osa mu ettekandest tunda ülearusena või muidu viltu läinud. Aga see risk tuleb võtta.

Joonistamine kui õppeaine sarnaneb selles mõttes võimlemise ja käsitööga, et selles ei saa püstitada kindlaid prestatsiooni nõudeid ja plaane nagu matemaatikas, keelteõpetuses jne. Aga joonistamisele on juba möödunud sajandist antud teatud tähtsust ja viimasel ajal on selle tähtsuse tunnetamine järjest suuremini selgunud, s.o. et kool ei pea andma mitte ainult teadmisi, vaid ka arendama ja kasvatama terviklikku kultuuriinimest, tuleb arendada ka neid võimeid, seda isiksuse sektorit, millest praktilises elus silmanähtavat kasu ei ole.

Võiks siiski joonistamise tähtsust püüda täpsustada. 1) Et see käe osavust harjutab, on ilma pikemata selge. 2) Õpetab ümbritsevat füüsilist miljööd paremini nägema. 3) Annab loodetavasti elule-olule nii perspektiivi- kui ka proportsioonitaju. 4) Annab eeldusi kultuurielus orienteerumiseks.

Nüüd mõni sõna õpetamismeetodist. See peab minu arust olema praktiline ja niipalju kui võimalik individuaalne, s.t. tegelikult seda, et õpetaja ei seisa klassi ees ega räägi üldsõnaliselt, vaid jalutab õpilasest õpilaseni, vajaduse korral istub ta kõrvale ja tõmbab ise mõned korrigeerivad jooned või pintsli tõmbed. Selle printsiibi üle on mul siin Rootsis olnud pisut diskussiooni. Nimelt oli Arildis 25. a. tagasi suvine maalikursus, mida korraldasid 2 tuttavat Malmö-kunstnikku. Juhtusin suvitama sealsamas ligidal. Üks mu tuttav nooruk käis seal kursusel. Käisin huvi mõttes vaatamas, kuidas tal asi edeneb ja tegin ta lõuendile oma jutu illustratsiooniks mõned pintsli tõmbed. Üks instruktoritest laitis selle mu initsiatiivi maha põhjendusega, et õpilane peab kõik ise tegema algusest lõpuni. See õpilane aga seletas mulle, et minu praktiline panus oli õpetanud talle rohkem kui tund aega juttu ja seletamist. Sellist praktikat harrastati Eestis igal pool, algkoolist kuni kõrgema kunstikoolini. Olen selle meetodi kasu kõigil astmetel ise kogenud. Rootsis võib-olla see pole läbi löönud. Teisest küljest – külastasin kord oma tütre kooli Malmös, kui oli lastevanemate päev ja nägin, et sealne õpetaja edukalt harrastas praktilist kaasaatamist.

Nüüd mõned sõnad õppevahenditest. Minu koolipõlves olid need esmajoo-nes blokk, pliiats, vesivärvid ja pintsel. Vesivärvitehnika õpetamisega nähti

palju vaeva ja enamikule oli see tühi töö, sest akvarellitehnika nõuab suurt osavust, kui ilusat efekti tahetakse saavutada. Peale selle olid koolivesivärvid vist suhteliselt odavad, aga selle tõttu ka viletsa kvaliteediga, vähese katte jõuga. Tulemus jäi alati kahvatuks ja värvide segunemise tõttu poriseks. Tänapäeval on Rootsis saada värvipliiatseid ja kriite igasugustes kvaliteetides ja hinnaklassides. Need on kahtlemata sobivamad joonistusõpingute alustamisel, värvimeele arendamisel, pildi komponeerimisel. Õeldakse, et värvimeel on lastel kaasa sündinud ja enamasti see tuhmub vanemaks saades. Ma ei usu, et see täpselt nii on. On tõi, et teatud eluperioodil algne kaasasündinud spontaansus kipub kaduma ja asendub suureneva enesekriitikaga. See on kõige märgatavam 8-9-10-aastastel. Siis nad hakkavad häbenema, ei taha oma joonistusi teistele, eriti vanematele inimestele näidata. See on just üks tundlik periood joonistamissektoris. Nüüd on just vaja parajas proportsioonis ühelt poolt õpetamist ja teiselt poolt õhutamist, inspireerimist. Teine periood – puberteet – on osalt samalaadi värvipuiduses.

Mida üldse joonistustunnis õpetada? Mäletan oma koolipõlvest, et see õpetus põhines mingitele loogika printsiipidele – alustada lihtsast ja minna üle keerulisematele õppeülesannetele. See võib kehtida ehk matemaatika õppimises. Joonistamises see endastmõistetav ei tohiks olla. Kuidas väikelapsed joonistavad, seda me kõik mäletame või oleme TV-lasteprogrammides näinud. 8-9-aastaselt hakkavad tütarlapsed pisitasa tegelema moejoonistustega või millegagi, mis sellele väga sarnaneb. Mida poisid joonistavad, seda ma õieti ei tea, võib-olla nad jätvavad üldse joonistuse maha. Teisest küljest hakkab poistel sel ajal arenema võistlusinstinkt, mida ka joonistustundides võib tagasihoidlikul määral ära kasutada.

Moodne joonistusõpetus on tunnetanud, et endisaegne „esemete ärajoonistamine” on väga vaimunärviv tegevus. Ometi arvan, et see on ka omajagu õigustatud, kui sellega liiale ei minna. Sedagi ainet võib huvitavaks teha. Näiteks meenub mulle, kui asjade grupi asemel lasti ära joonistada mõni kaasõppur klassist. See tekitas kohe elevust ja uut huvi. Teiseks on alati huvitav klassiruumist välja minna. Kõige lihtsamal moel võib ülesande, mida me klassi aknast näeme joonistada. Kui võimalust ja aega on, võib siirduda kas kooliõue, lähedasse parki või veel kaugemale loodusesse, sadamasse, karjamaadele (kus lehmad mäletsevad või – Lundi õpilased – Flyingesse hobuseid joonistama).

On peaaegu võimatu täpselt määratleda, mil määral ja mis osades õpetaja peab õpilast korrigeerima. Kui õpilane joonistab midagi hoopis vastu tervet mõistust, siis peab ju püüdma parandada, aga sellised juhud on tavaliselt erandid, võib-olla geeniused või hullud, kellede vahel on vaid üks väike samm (B. Alver). Üks praktiline menetlus selliste ekskursioonide puhul on, et õpetajal on endal joonistusblokk kaasas ja skitseerib õpilaste keskel. Muidugi üritavad õpilased kas salaja või avalikult üle õpetaja õla kiigata ja mõned ehk püüa-

vad kuidagi initeerida, mis iseendast pole alati laiduväärnd. Igatahes on see üks lihtne ja efektiivne õpetamismoodus.

Õppevahendite osas mainisin joonistusblokki. Kui akvarellist on küsimus – selleks on olemas akvarellblokid, kus ääred on kinni liimitud, sest märg paber kipub rulli keerduma. Akvarelliblokid on muidugi liiga kallid, asjatult kallid neile, kes sel alal algajad. Kui akvarelli teha tavalise joonistusbloki („ritbloki“) lehele, siis on lihtne abinõu pesupulgad panna siin-seal bloki servadele. Peale selle on praktiline ja ka ilus jätta lehe servadele valge marginaal. See tõkestab oluliselt paberi rullumist.

Kui pildipinnast jutt on, siis tahaksin rõhutada seda, et ettenähtud pildi-pinna peab katma, värvima või läbi töötama. Välja arvatud muidugi ülesanded, kus vaja ainult mõnda eset, looma või inimest joonistada. Sel nõudel on pedagoogiline tähtsus ülalmainitud põhimõttel, et joonistamine õpetab ratsionaalselt ja ka kunstiliselt planeerima, nii et ei tekiks nähtust, et üks pühendab kogu tunni mõne detailiga, kasvõi „ninaotsaga“ maadlemiseks, või teine avastab, kui pool pilti on valmis, et olulised asjad üldse ei mahu pildi peale või jäävad kokkuluksutult kuhugi perifeeriasse.

Nagu öeldud, traditsiooniline õppemeetod, mis lähtus vesivärvist, on nüüdsel ajal kõrvale jäänud. Tänapäeval on olemas, peale eelmainitud kriitide ja värvipliatsite, muid vesivärve. Mõtlen plakattemperat, mida odavamal kujul müüakse nagu akvarellegi väikeste ümmarguste plaatidena või tuubides. Nende kasutamisel on enamasti vaja tuubi valge värviga, sest muidu on need liiga kontsentreeritud.

Õlivärv üldhariduslikus koolitöös ei saa kõne alla tulla. Õlivärvitehnika on küll lihtne ja kergemini õpitav, kui näit. akvarelli oma, aga nõuab kallimat materjali, hulgaliselt pintsleid ja palju rohkem eel- ja järeltöid. Pintslite pesemine, enne laknaftaga ja pärast seebi ja veega, võib võtta oma pool tundi, rääkimata paleti puhastamisest jne.

Peale eelmainitute ei tohiks unustada mitmesuguseid segatehnikaid ja kollaaže. Näit. võib vesivärvimaalil tugevdada värviefekte või kontuure õlikriitide või värvipliatsitega. Võib ka peale kleepida muid materjale, näit. looduspiltide osas puulehti. Sellest pole samm kauge aplikatsioonitehnika ja kollaažini. Aplikatsioon tähendab eri värvi ja eri mustris riidetükkide komponeerimist ja liimimist aluspinnale. Kollaaž tähendas algselt dispaaratsete paberitoodete kokkukomponeerimist üheks pildiks. Tänapäeval võib teha kollaaže, mis materjalist tahes ja kollaaž ei pruugi mitte olla sürrealistliku mõjuga, nagu see algselt oli, vaid võib just vastupidi kokku võtta mingit teemat, näit. „Jalutuskäik vanalinnas“ või „Päev Skansenis“ või vanematele, miks ka mitte noortele, „Demokraatia ja diktatuur“ vms.

Pintslite kohta oleks seda ütelda, et õnneks näib mulle, et kõige odavamad nn. „koolipintslid“ on turult kadunud. Pintsleid on muidugi mitmes kvalitee-

dis ja vastavates hindades. Kõige kallimaid pole mõtet laste kätte anda. Pintsli kvaliteeti saab juba poes proovida; teha ta märjaks ja vaadata, kuidas pintslikarvad kokku hoiavad, lasta pintsel kergelt kukkuda käeseljale ja vaadata, kas pintsliots hoiab vormi. Üldiselt võib ütelda, et tihti üritatakse suuri pindu katta liiga väikeste pintslitega. See ei anna kunagi head tulemust ega ilusat pinda. „Alati tuleb kasutada nii suurt pintslit kui vähegi võimalik, see on maalimises aksioom.” Nii ütles mulle kunstikoolis prof. A. Vabbe. Pintsliid või pintsli tuleb pärast kasutamist pesta, soovitatavalt seebi ja veega (õlimaaliil muidugi enne tärpentiinis või lakknafas), ei piisa ainult värvivee sees loputamisest. Ka vesivärv sisaldab tahkaineid, mis muidu jäävad pintslikarvade külge ja sellega oluliselt vähendavad pintsli eluiga.

Pliiatsite kohta pole muud mainida, kui et nad peavad parajal määral pehmed olema.

Joonistustundide juurde on alati kuulunud ka algteadmiste andmine perspektiivilisest projekteerimisest. Minul isiklikult pole sellest elus kunagi kasu olnud, sest perspektiiviline vaatamisviis kuulub tänapäeval n.-õ. sissesündinud nägemise sisse. Ometi pole see ju alati nii olnud, nagu kõik teavad, kes kunstiajaloo vanemaid perioode on silmitsenud. Perspektiivi maadevallutus alates renessansist oli tohutu ja absoluutne. Arvatavasti tuleb seda õppida ja õpetada, kuigi ka tõsiselt mõeldud opositsioon on hakanud pead tõstma. Võiks nentida sellest opositsioonist, et nende arvates kehtib perspektiiv ühesilmaliste isikute kohta, normaalsetel kahe silmalistel see lähidistantsidel ei kehti. Aga nn. tehnilistel joonestajatel on seda vaja. Kuivõrd suur vajadus nende järele on, seda ma ei tea. See on üks huvitav kõrvalprobleem ja mõtlesin, et seda peab vähemalt nentima.

Oma sissejuhatuses mainisin, et joonistusõpetus peab looma ka eeldusi kultuurivallas orienteerumiseks. See tähendab lihtsalt seda, et joonistusaine raamides antakse sissejuhatavad teadmised nii kunstiajaloo kui kaasaegses kunstielus. Lihtsaim ja praktilisim menetelu on, et klassid külastavad kunstimuuseume, kunsthalle ja tähtsamaid erinäitusi. Seda on kerge läbi viia suuremates keskustes – Stockholm, Göteborg, Malmö–Lund, Norrköping, Uppsala – aga ka mujal ei tohiks see suuri raskusi tekitada. Asja juurde peaks kuuluma, et enne klassiruumides antakse suurtes joontes ülevaade inimkonna kunstide kujunemisest, peamistest epochidest ja kui küsimus moodsa kunsti näitustest, siis moodsa kunsti peamistest etappidest.

Mäletan, et sellised muuseumides ja näitustel käimised olid mulle koolipõlves alati suurteks elamusteks ja jäid pikaks ajaks meelde.

Peale selle on, või peaks olema tänapäeval olemas trükitud pildimaterjali, mida õpetaja võib klassi kaasa võtta ja demonstreerida. Vanasti oli Eestis seda väga vähe, aga see vähenegi oli tähtis. On öeldud, et „üks pilt võib ütelda rohkem kui tuhat sõna”. Nüüdsel ajal on olud selles mõttes palju lahedamad.

Eesti õpetajatel on muidugi eriti tähtis ülesanne kõita pagulusoludes õpilasi eesti kultuuriga ka kunstiliste teadmiste osas, ühe sõnaga anda teadmisi eesti kunstiajaloost. Selles osas on vist olukord selline, et sellele on vaevalt keegi siinemaani mõelnud. Ka ise olen sama patune — see mõte kerkis mul pähe alles käesolevat ettekannet koostades. Materjali siinvisandatud mõtte läbiviimiseks peaks leiduma ja hea tahtmise juures ei tohiks olla võimatu seda läbi viia.

Seda kunstiajaloolist sektorit pean ma üpris tähtsaks. Selge on, et eesti keele ja kirjanduse õppimine on kõige tähtsam, sest keele kaudu omandame ja säilitame oma rahvusliku identiteedi ja kirjandus on see, mis kannab üleval meie keelt. Aga eesti kunst ja selle ajalugu on ka olulised sektorid, mis minu arvates on teatud määral ära unustatud või kahe silma vahele jäänud.

Kokku võiks võtta mu mõttekäike järgmiselt:

1) väikelastel on kunstiline, s.o. joonistuslik eneseväljendamine vajalik loomuliku kasvamisega ühenduses.

2) Kuni 12–13 eluaastani on joonistamine vajalik selles eas tõusvatest probleemidest harmooniliseks ülesaamiseks.

3) Puberteedi algamisega on paratamatu teatud spetsialiseerumise algus. Aga mitmel elualal on joonistamise alguskust vaja. Ma olen paljude sõprade suust kuulnud väljendit: „On hirmus kahju, et ma koolis rohkem joonistamist ei õppinud.”

Olev Mikiver

TORONTO EESTI TÄIENDUSKOOLIDE 40. AASTAPÄEVA JUUBEL

Laupäeval, 24. märtsil kogunes rohkearvuline täienduskoolide lõpetanute ja külaliste pere Eesti Majja tähistamaks Toronto Eesti Seltsi juures töötava Täienduskooli 40. aastapäeva ja Toronto Eesti Keskkooli 25. aastapäeva. Juubelpidustused algasid aktusega ja lõppesid õhtul peoga.

Programmilises osas esinesid mitmed täienduskoolide vilistlasperre kuuluvad isikud. Ürituse puhuks oli välja pandud ka näitus. Tunnustusdiplomitega auvääristati neid, kes üle aastate on andnud erakorralise panuse koolidele.

Aktus algas ühislauluga „Eesti lipp”, mida klaveril saatis muusikaõpetaja Imre Sooaär. Avasõna ütles Valdek Lenk, kes tutvustas ka külalisi. Eesti Vabariigi aupeakonsul Ilmar Heinsoo tegi teatavaks, et Eestlaste Kesknõukogu on vääristanud Kanada eestlaste teenetemärgiga eestlusele ja vabadusõitlusele osutatud teenete eest viit koolitegelast: Endla Komi, Hella Leivat, Valdek Lenk, Ludvig Luide ja Leida Marley. Kõigil neist on suuri teeneid täienduskoolidele üle väga pika aja.

Tervitasid ka Toronto Soomekeelse Kooli juhataja Anneli Ylänkö ja 1962.

a. täienduskooli X lennu lõpetaja, muulasest Patricia Fenemore-Patni, kes sõna võttis korralikus eesti keeles. Avapalvus oli õpetaja Andres Taulilt.

Eesti Sihtkapital tegi teatavaks, et hinnates kõrgelt eesti täienduskoolide tähtsust on tal au tunnustusena üle anda toetussumma \$ 4,000 ulatuses, milles \$ 2,000 tuleb Fanny ja Heinrich Karu mälestusfondist ja \$ 2,000 Aleksander Haavaniidu fondist. Loeti ette kirjalikud tervitused esimeselt koolijuhatajalt Ellen Martensilt, Montreali Eesti Täienduskoolilt ja Hamiltoni Eesti Koolilt. Sisesejuhatavatest sõnavõttudest selgus, et Täienduskool alustas oma tegevust 1949. aastal 32 õpilasega. Aastaks 1965 oli see arv tõusnud 495 peale. Praegu on õpilasi 175. Neljakümne aasta jooksul on lõpetanud algkooli, keskkooli ja gümnaasiumi ligemale 2,000 õpilast.

Koolikomitee otsustas auvääristada neid, kelle panuseta koolid ei oleks saanud oma hästi õnnestunud tööd teha. Üle anti tervenisti 131 tunnustusdiplomit, mille kujundajaks oli Eneri Taul. Diplomite üleandmisel luges auvääristatute nimed ette Thomas Kütti. Diplomid anti üle Hans Luppi poolt Leena Altosaare abistamisel.

Kairi Taul luges ette Arved Viirlaiu pühenduse koolide juubeliks, „Kingi mulle võti”. Esimesena sai sõna Eestlaste Kesknõukogu Kanadas esimees Laas Leivat, kes meenutas, kuidas ta endagi eestlus alguse sai täienduskoolis, Montrealis ja Torontos. Lisaks märkis ta, kuidas õpetajad eriti ajaloo alal suutsid taas süvendada huvi eestluse vastu.

Lembit Veskimets vioolal ja Martin Kiik klaveril esitasid E. Blochi loomingu „Meditation and Processional”, millele järgnes kõne Kristiina Valterilt, kes nagu eelkõnelejagi rõhutas eesti täienduskoolide tähtsat panust eestluse elushoidmisel paguluses. Lõppsõna oli Edgar Martenilt. Aktus lõppes Eesti hümniga.

Ajalehest „Meie Ehu”

ENN SALUVEER 80-AASTANE

18. märtsil 1990 sai 80 aastaseks Eesti Õpetajate Keskühingu kauaaegne välissekretär Inglismaal Cambridges elav koolimees, koorijuht, ajakirjanik ja rahvusvahelise õiguse eriteadlane Enn Saluveer.

Ta on sündinud Virumaal, Kadrina lähedal talupidaja eelviimase, kuuenda lapsena. Lõpetas Kadrina algkooli 1923. a. ja Rakvere Õpetajate Seminari 1929. a. Olles üks nooremaid koolijuhatajaid kogu Eestis töötas ta 1929–38 Rakvere läheduses Aluvere algkooli juhatajana, kus ka tema hiljuti surnud abikaasa kuni 1942. a. ametis oli.

Samal ajal oli ta tegev Rakvere linnas koori- ja Viru Maleva orkestrijuhina, õppides ühtlasi Tallinna Konservatooriumis 1930–32. Alates 1938. a. sügisest

oli Tartu linna 4. Algkooli muusikaõpetaja ja ÜENÜ Tartu maakonna mees- ja segakoori juht.

Lõpetas Tartu ülikooli õigusteaduskonnana 1941. a. juunis, sooritades keskkooliõpetaja kutseksamid ühiskondlike ainete alal.

1942. a. algul määrati ta Järvamaa koolide inspektoriks, millisel kohal oli kuni 1944. a. septembri lõpuni, lahkudes siis perekonnaga kodumaalt.

Sattudes Saksamaale töötas ta algul keitivabrikus, sõja lõppedes aga oli eestlaste

laagrite koosseisus Flensburgis ja Meerbeckis tegev koolide juhatajana ning ka koorijuhina.

Inglismaale asus ta kogu perega 1947. a., olles vahepeal Bonni ülikooli vastu võetud doktorandiks. Pärast viieaastast töökohustust õnnestus tal saada stipendium Cambrige'i ülikooli ja juba 1954. a. kevadel omas keskkooli matemaatikaõpetaja kutse ning ühtlasi B. A. staatuse.

Pärast üheaastast prooviaastat kinnitati Basingbourni V. College'i matemaatika osakonna juhatajaks ja 1964. a. peale juhataja abiks, kellena ka 1975. a. pensionile läks.

Ta toimis ka eksamineerijana riiklike eksamite alal 5 a. JMB (kuhu kuuluvad Manchesteri, Hulli, Sheffieldi, Leicesteri ja Birminghami ülikoolid) ja 5 a. Londoni ülikooli juures, kus oli ka hiljem eesti keele eksamite auametiline korraldaja.

Õppis edasi rahvusvahelist õigust, saavutades Cambridge'i ülikoolis 1962.a. B.A.-le järgnevad LL.B. kraadi ja arvates 1. veebr. 1985 on tal LL.M. (Master of Law) kraad. Ta on Rahvusvahelise Juristide Ühingu liige Inglismaa nimekirjas.

Cambridge'is olles abikaasa ja teiste kutseliste eesti õpetajate kaastöös asutas ta eksamikomisjoni, mille ülesandeks oli Inglismaal sündinud eesti laste ettevalmistamine riiklikele eksamitele eesti keeles. Kogu töö toimus ajalehe ja kirjavahetuse kaudu (korrespondents-meetodiga). 26 eesti noort sooritasid edukalt eesti keele eksami, mis arvati võrdõiguslikuks teiste keeltega ülikooli astumisel.

Kahjuks kaotas ta hiljuti oma abikaasa. Üks poegadest elab Cambridge'is, kus töötab juhtival kohal kindlustuse alal. Teine poeg, filoloog, on ühes erakolledžis moodsate keelte osakonna juhataja.

Ajakirjanduse alal tegi ta „Praeceptor“ nime all kaastööd „Teatajale“, „Eesti Rajale“ ja „Eesti Häälele“.

Eriliselt peab märkima tegevust Eesti Õpetajate Keskühingus kauaaegse välissekretärina ja meie delegaadina paljudel rahvusvahelistel õpetajate kongressidel, kus ta on esinenud südikalt ka sõnavõttudega meie probleemide selgitamiseks võõrsil. Mainime siin vaid kohti nagu: Soome, Norra, Holland, Prantsusmaa, Šveits, Hispaania, Portugal, Itaalia, Lääne-Saksamaa, London, Oxford, Cambridge j.m.

Vabas maailmas asuvad eesti õpetajad ja kõik need, kes on osa saanud tema väärtuslikust tööst, mõtlevad temale tänutundes ning soovivad talle õnne ja tervist edaspidiseks.

LUNDI TÄIENDUSKOOI ÕPPEREISIL PEALINNAS

Lundi Eesti Täienduskool korraldas esimest korda kooli ajaloos koolireisi. Reisi eesmärgiks oli Stockholmi Eesti Kool ja Eesti Maja ning üldine tutvumine Rootsi pealinnaga. Neljapäeval, 1. juunil 1989 algas sõit – üksteist noort

Lundi noored külaskäigul „Eesti Päevalehe” toimetusse. Keskel peatoimetaja Juhan Kokla, kes selgitas lehe toimetamist ja tehnikat. Paremalt teine Lundi Eesti Täienduskooli juhataja Eha Pöhl.

kahest vanemast klassist kõigi kuue õpetaja juhtimisel.

Järgmisel päeval külastati Stockholmi Eesti Kooli klasse nende töös ja tegevuses ja maitsti Stockholmi koolitoitu koos Eesti Kooli õpilastega. Õhtupoolikul tutvuneti Eesti Maja asutustega ja nende tegevusega – Eesti Lasteaed, Eesti Kultuuri Koondis, „Teataja”, Eesti Rahvusnõukogu, Eesti Komitee, Suvekodude Kuratoorium, Peapiiskoplik kogudus, „Eesti Päevaleht”, Rootsi Eestlaste Esindus jt. Lõpuks tutvuneti ka Eesti Maja restorani saadustega. Õhtul nauditi linna vaateid kõrgelt Kaknäsi tornist. Laupäev oli ette nähtud linna vaatamisväärsustega tutvunemiseks, nagu vanalinn lossi ja kirikutega ning kauplustega, Globen, riigipäevahoone jne. Läbi vihma sooritati ka ringsõit laevaga. Külastati lõbustusparki Gröna Lund.

Pühapäeva ennelõunal toimus kojusõit muljete ja rohkete mälestustega Lundi.

*

Lundi Eesti Täienduskooli 9-aastase kursuse lõpetasid 1989. a. kevadel lõputunnistusega Andreas Flinck, Maire Laas, Liisa Martinson ja Leena Mõttus. Kooli poolt anti mälestuseks igale lõpetajale Valev Uibopuu raamat meist ja meie hõimudest.

STOCKHOLMI EESTI LASTEAED

Stockholmi Eesti Lasteaia käesoleva (89/90) aasta tegevus on kulgenud rahulolevalt. Jällegi toimunud muudatuste tõttu on nüüd muutunud ka majandus paremaks. Kuna linna ja sotsiaalasutuste toetust varem arvestati tege-

Stockholmi Eesti Lasteaed 1990. a. kevadel. Ees: Celja Laussen, Erik Thorsén, Filip Kiisk. Keskel: Emilie Thorsén, Toomas Björk, Siiri Gustavson, Paul Lepisk. Taga: Priit Sepp, Linda Björk. Liina Manitski, Natalie Nejman Carina Saarestik. Kasvataja Elviira Madisson, juhataja Silvi Somp, kasvataja Riina Mai Mänd-Larsson, Elinor Eichhorn.

vustundidelt, nüüd aga osalevate kasvandike arvult, siis on tegevuse alus nüüd majanduslikult stabiilsem. Tegevusgrupi suurus on vastavalt ruumidele ja normidele 15 kasvandikku ühekorraga. Töö toimub käesoleval tegevusaastal n.ö. täismajaga. Järgmiseks aastaks on registreerinud 15 last. Meie eelkool annab Eesti Koolile tänavu 4 last.

Lasteaia juhatajaks on Silvi Somp, kasvatajateks Elviira Madisson ja Riina Mänd-Larsson. Asukoht Eesti Maja.

I KÕRGASTME LEND STOCKHOLMI EESTI KOOLIST

1989. a. kevadel oli Stockholmi Eesti Kooli ajalooline kooliaasta lõpuaktus Soome kirikus. Esimest korda saatis kool välja kõrgastme lennu. Eestlaste oma õppeasutus on nüüd 9-klassiline kool alg-, kesk- ja kõrgastmega. Kool on võrdõiguslik teiste koolide hulgas. I kõrgastme lennu lõpetas 22 õpilast. Peale tunnistuse said kõik sini-must-valge vapiga rinnamärgi. Jagati ka hulk õppe- edukuse preemiaid. Kõik lõpetajad siirdusid edasi õppima rootsi koolidesse.

*

STOCKHOLMI EESTI GÜMNAASIUM TULEKS LIITA TAVALISE GÜMNAASIUMIGA

Koolide Peavalitsuse vastuses Eesti Komitee palvele riigitoetuse ning riikliku järelevalve saamiseks öeldakse, et Stockholmi Eesti Gümnaasium on liiga väike selleks, et töötada hästi iseseisva gümnaasiumina. Koolil ei ole võimalik pakkuda õpilastele õpetust vajalikus ulatuses kui on ainult kümnekond õpilast igas klassis. Stockholmi Eesti Gümnaasium tuleks liita tavalise rootsi gümnaasiumiga.

*

18.5.89 toimus Toronto Eesti Majas Toronto Eesti Täienduskeskkooli- ja Gümnaasiumi õppetöö lõpu tähistamine piduliku aktusega. Arvukal vanemate, õppejõudude, õpilaste ja koolisõprade kaasaelamisel sellest keskhariduslikust õppeasutusest välja keskkooli XXIII lennu 12 lõpetajat ja gümnaasiumi VI lennu 8 lõpetajat.

Toronto Eesti Ühispank kinkis teiste preemiate hulgas kõigile keskkooli abiturientidele kooli lõpusõrmuse ja gümnaasiumi lõpetajatele lõpumärgi.

*

Toronto Eesti Seltsi Lasteaia emadepäev ja lõpupidu toimus 13.5.89. Lasteaia XXIV lennu lõpetas 21 last.

*

EESTI KOMITEE ROOTSIS 1990. a. AUHIND

Eesti Komitee Rootsisis juhatus oma koosolekul 14. märtsil määras 1990. a. auhinna kahele eesti pedagoogile, kes on olnud teenekalt tegevad noorte ja üldse rahvusliku töö alal. Need on endine Stockholmi Eesti Lasteaia juhataja Erna Klemmer ja Lundi Eesti Täienduskooli kauaaegne juhataja Eha Pöhl.

Auhinna andmisega tahab Eesti Komitee tänada neid väärtusliku panuse eest mitmesugustel tööväljadel ja soovida edaspidiseks raugematut energiat töö jätkamiseks eestluse hüvanguks.

*

RAAMATUD, MIS ON SAADAVAL ALLJÄRGNEVATES KESKUSTES

„Bülletääni” toimetust loodab edaspidi saada aktuaalseid andmeid ka teistest keskustest.

Eesti Koolide Keskus USA-s:

„Samm-sammult . . . . . \$ 10.00

Tellimised saata:

Lilian Esop
9951 Hilltop Drive
Baltimore, MD 21243
USA

Toronto Eesti Seltsi Täienduskool:

V. Lenk
EESTI – meie maa, meie mäng . . . . . \$ 30.00
Õpeta mind lugema I . . . . . \$ 8.00
Õpeta mind lugema II. . . . . \$ 8.00
Eesti keele harjutustik I . . . . . \$ 10.00
Eesti keele harjutustik II. . . . . \$ 9.00
Kalevipoeg . . . . . \$ 5.00
O. Paas
Eesti Ajaloo töövihik . . . . . \$ 3.00
L. Aruvald
Täienduskoolide lauluvara (nootidega). . . . . \$ 15.00
Laule, mänge ja tantse väikelastele (nootidega) . . . . . \$ 16.00

H. Rajamaa	
Eesti aabits.	\$ 5.00
Eesti alglugemik III	\$ 5.00
Eesti lugemik II.	\$ 5.00
H. Rajamaa & H. Leivat	
Eesti keele töövihik I	\$ 5.00
Eesti keele töövihik II	\$ 5.00
Eesti keele töövihik III.	\$ 5.00
Meie eesti keel I	\$ 15.00
H. Jänes	
Meie emakeel II.	\$ 6.00
Eesti kaart	\$ 10.00
Kolm väikest siga – väikelastele	\$ 7.00
Juurdekuuluv helilint	\$ 5.00
O. Luts	
Kevade I	\$ 6.00
M. Sillaots	
Trips, Traps, Trull – jutt lastele	\$ 5.00
Salme Raatma	
Lumekuninganna.	\$ 5.00
Sinised õunad – jutud lastele.	\$ 4.00
Pikke Mikke – jutud lastele.	\$ 5.00
Valeria Kimberg-Kotkas	
Karjane läks karjaga	\$ 12.00
Laste Sõnaraamat – EKN.	\$ 25.00

Tellimised saata:

T.E.S. Täienduskool
c/o Mrs. Leena Altosaar
162 Grandview Ave.
Thornhill, Ont.
L3T 1J1 CANADA
Tel. (416) 889-3478

Rootsi-Eesti Õperaamatufond:

Eesti aabits (Herman Rajamaa).	kr 12:–
Eesti alglugemik III (Herman Rajamaa)..	kr 10:–
Eesti lugemik II (Herman Rajamaa).	kr 12:–
Meie eesti keel (H. Rajamaa & H. Leivat)	kr 65:–
Töövihik II õppeaastale (H. Rajamaa & H. Leivat)	kr 12:–
Töövihik III õppeaastale (H. Rajamaa & H. Leivat).	kr 15:–
Töövihik IV õppeaastale (H. Rajamaa & H. Leivat)	kr 10:–

Väike õigekeelsuse sõnaraamat (E. Muuk & H. Rajamaa)	kr 24:–
Uus lugemik I (Helga Nõu)	kr 35:–
Minu raamat /töövihik/ (Evi Lepik)	kr 50:–
Eesti maateadus 1. vihik (A. Kajassaar)	kr 8:–
Eesti maateadus 2. vihik (A. Kajassaar)	kr 10:–
Eesti kaart jutustab (A. Kajassaar)	kr 12:–
Ülevaade eesti kirjandusest (Henno Jänes)	kr 12:–
Lavavakk (Henno Jänes)	kr 27:–
Sõnavakk (H. Jänes & H. Winter)	kr 11:–
Mina ise (Helga Kerstell)	kr 8:–
Meie kodumaa (Teodor Künnapas)	kr 15:–
Usu õpetus I (J. Luur & A. Arumäe)	kr 5:–
Usu õpetus kodule ja koolile (J. Luur & A. Arumäe)	kr 8:–
Semud (Karl Ristikivi)	kr 10:–
Valimik lugemist noortele (Arvo Mägi)	kr 22:–
Eesti kirjandus paguluses (Arvo Mägi j.t.)	kr 32:–
Valitud luuletused (Gustav Suits)	kr 25:–
Häitsmemehi ja pärlipüüdjaid (Bernard Kangro)	kr 35:–
Eesti-rootsi sõnaraamat (Ants Oras & Edvin Lagman)	kr 22:–
Eesti kaart, ca 95x130 ofsetpaberil (A. Tammekann)	kr 85:–
Jänesepoeg, kes lendas kuu peale (Salme Raatma)	kr 15:–
Minu karu (Salme Raatma)	kr 18:–
Hammarbyhöjdeni Seppe (Silvia Airik-Priuhka)	kr 25:–
Lõkkeraamat (Ao Vaks)	kr 20:–
Üheksa kajakat (Ao Vaks)	kr 56:–
Vana eesti rahvausk (Ivar Paulson)	kr 25:–
Kaunis emakeel II (Andrus Saareste)	kr 30:–
Tuul üle mere (Herbert Salu)	kr 45:–
Estland som det var (Bernard Kangro)	kr 20:–
Samm-sammult – Eesti keele õpik algajaile /Steg för steg – lärobok i estniska för nybörjare/ Okt 1985 (Mare Aadli & Edith Kotka-Nyman)	kr 45:–
Eesti kirjanduse radadel /valimik eesti kirjandusest/, köites, 406 lk. (Mare Aadli & Edith Kotka-Nyman)	kr 160:–
koos saatekuludega	kr 177:–

Tellimised saata:

Rootsi-Eesti Õpperaamatufond
Wallingatan 34, II
Box 387
S–101 25 Stockholm
SVERIGE

